

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
VERSLO TEISĖS KATEDRA

BIRUTĖ KAMINSKAITĖ
TEISĖS FAKULTETO
MAGISTRATŪROS DIENINIŲ STUDIJŲ
CIVILINĖS TEISĖS SPECIALIZACIJOS STUDENTĖ

**BENDROVIŲ VALDYMO ORGANŲ CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS
YPATUMAI**

Magistro baigiamasis darbas

VADOVAS: Lekt. Vitalij Papijanc

.....

(parašas)

Vilnius, 2006

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. BENDROVĖS VALDYMO IR BENDROVĖS VALDYMO ORGANŲ SAMPRATA.....	8
1.1. Bendrovės valdymo samprata.....	8
1.2. Bendrovės valdymo organai.....	11
2. BENDROVĖS VALDYMO ORGANŲ NARIŲ TEISINIS STATUSAS.....	16
3. BENDROVĖS VALDYMO ORGANŲ NARIŲ CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS ATSIRADIMO PAGRINDAI.....	21
3.1. Fiduciarinių pareigų rūšys.....	24
3.1.1. Bendrovės vadovo pareiga veikti protingai.....	26
3.1.2. Bendrovės vadovo pareiga veikti sąžiningai.....	30
3.1.3. Bendrovės vadovo pareiga veikti lojaliai.....	32
3.1.3.1. Lojalumo pareigos pažeidimas bendrovės valdymo organo nariui painiojant bendrovės turtą su savuoju.....	33
3.1.3.2. Lojalumo pareigos pažeidimas pasisavinant bendrovės galimybes bei atskleidžiant konfidencialią informaciją.....	34
3.1.3.3. Interesų konflikto grėsmė bendrovės valdymo organo nariui sudarinėjant sandorį su bendrove, kuriai jis vadovauja.....	35
3.1.3.4. Interesų konflikto grėsmė bendrovės vadovui esant tos bendrovės akcininku.....	35
3.1.3.5. Interesų konflikto grėsmė bendrovės valdymo organo nariui (jo giminaičiui) steigiant (ar vadovaujant) panašia ūkine veikla užsiimančią bendrovę.....	36
3.1.3.6. Pareiga atskleisti informaciją apie galimą interesų konfliktą.....	37
4. BENDROVĖS VALDYMO ORGANŲ NARIŲ ATLEIDIMO NUO CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS PAGRINDAI.....	38
5. BENDROVĖS VALDYMO ORGANŲ NARIŲ CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS RIBOJIMAS.....	41
6. BENDROVĖS VALDYMO ORGANŲ NARIŲ CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DRAUDIMAS.....	43
PABAIGA.....	46
IŠVADOS.....	46
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	49
SANTRAUKA	54
SUMMARY.....	56

ĮVADAS

Temos aktualumas ir problema. Tyrimo objektas.

Šiame darbe analizuojama bendrovių (akcinių bendrovių ir uždarytų akcinių bendrovių) valdymo organų civilinės atsakomybės ypatumai. Temos *problematiškumą* lemia tai, kad bendrovių valdymo organų civilinės atsakomybės klausimas iki šiol Lietuvos teisės doktrinoje buvo mažai nagrinėtas. Tačiau šios temos svarbumas ir *aktualumas* yra akivaizdūs. Bendrovių valdymo organų nariai organizuojami ir vykdydami bendrovės veiklą, turi pareigų, kurios įtvirtintos Akcinių bendrovių įstatyme¹ ir Civiliniame kodekse², Norint tinkamai atlikti jas, reikia turėti daug žinių, sugebėjimų ir patirties, o netinkamai vykdant savo pareigas, neretai bendrovės išrinka baisiausia, kas gali atsitikti,- jos bankrutuoja. Taip padaroma žala pačiai bendrovei, jos savininkams ir kitiems su ja susijusiems asmenims- darbuotojams, kreditoriams, ir netgi valstybės ekonomikai, socialinei gerovei. Dėl to praktikoje neretai kyla bendrovės valdymo organų civilinės atsakomybės klausimai, kuriuos paprastai tenka nagrinėti teismams. Tai lemia šios temos analizės praktinį aktualumą.

Per pastaruosius metus Lietuvoje buvo pakeisti beveik visi įstatymai, reglamentuojantys įmonių veiklą. Dar prieš keletą metų niekas neabejojo, kad bendrovės valdymo organai yra visuotinis akcininkų susirinkimas, stebėtojų taryba, valdyba ir administracijos vadovas. Atsižvelgiant į Europos Sąjungos bendrovių teisės šiuolaikines tendencijas buvo priimtas naujas Akcinių bendrovių įstatymas, kuriame jo autoriai sąmoningai siekė išvengti dviprasmybės akcininkų susirinkimą pavadindami bendrovės organu, stebėtojų tarybą- priežiūros organu, o valdybą (administracijos vadovą)- valdymo organu.

Nagrinėjant bendrovių valdymo organų narių civilinės atsakomybės klausimą, svarbu aptarti ir bendrovės vadovo teisinio statuso problemą. Kadangi tik išsiaiškinus, kokie santykiai (civiliniai ar darbo) sieja bendrovę ir jos vadovą, galėsime atsakyti į klausimą, kokią atsakomybę (ribota ar visiška) yra taikoma bendrovės vadovui.

Bendrovės valdymo organų atleidimo nuo civilinės atsakomybės, jos ribojimo bei draudimo klausimai iki šiol Lietuvos teisės doktrinoje yra mažai nagrinėti, tačiau jie tampa vis aktualesni tiek teorijoje, tiek praktikoje.

Darbo tikslas ir uždaviniai.

¹ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2003. Nr.123-5574, įsigaliojęs nuo 2004 m. sausio 1 d.

² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas //Valstybės žinios,2000, Nr. 74-2262, įsigaliojęs nuo 2001 m. liepos 1 d.

Pagrindinis darbo *tikslas* išanalizuoti bendrovės valdymo ir bendrovės valdymo organų sampratą, jų teisinį statusą, pareigas, bendrovės valdymo organų civilinės atsakomybės pagrindus bei šiuo klausimu susiformavusią teismų praktiką. Darbe siekiama nustatyti bendrovės valdymo organų civilinės atsakomybės klausimą reglamentuojančių teisės aktų trūkumus, atsižvelgus į tyrimo rezultatus pateikti išvadas ir pasiūlymus.

Pagrindiniai darbo *uždaviniai*:

- išnagrinėti bendrovės valdymo ir bendrovės valdymo organų sampratą;
- išsiaiškinti bendrovės valdymo organų teisinį statusą;
- išanalizuoti bendrovės valdymo organų civilinės atsakomybės atsiradimo pagrindus bei bendrovės valdymo organų pareigas;
- ištirti bendrovės valdymo organų atleidimo nuo civilinės atsakomybės atvejus, civilinės atsakomybės ribojimo galimybes bei draudimo klausimus.

Darbe iškeliami *hipotezė*- bendrovės vadovo padarytos žalos klausimas turi būti sprendžiamas vadovaujantis civilinės teisės nuostatomis.

Tyrimo metodika.

Darbe naudotasi įvairiais mokslo metodais, tačiau pagrindinis- *dokumentų analizės*. Kaip svarbiausiais informacijos šaltiniais, darbe bus remiamasi Lietuvos Respublikos teisės aktais, teismų sprendimais, taip pat antrinais dokumentais- įstatymų komentarais, apžvalgomis, straipsniais ir kt.

Rengiant darbą taikyti ir šie metodai: lyginamasis, sisteminės analizės ir apibendrinimo.

Lyginamasis metodas leidžia palyginti, įvertinti skirtingų teisės tradicijų institutus ir atrasti geresnius problemų sprendimo būdus. Šis metodas darbe bus naudojamas nagrinėjant skirtingų mokslininkų požiūrius.

Sisteminės analizės tyrimo metodo pagalba bendrovės valdymo organų civilinę atsakomybę reglamentuojančios teisės normos analizuojamos atsižvelgiant į jų ryšius su kitomis Civilinio kodekso, Lietuvos Respublikos teisės aktų normomis.

Apibendrinimo metodas pasitelktas išvadoms formuluoti.

Naudotos literatūros apžvalga.

Analizuojant šią temą remtasi įvairia medžiaga: Lietuvos mokslininkų monografijomis, straipsniais, taip pat kitų šalių autorių, rašiusių šia tema, darbais. Lietuvoje, deja, bet stokojama

literatūros bendrovių valdymo organų civilinės atsakomybės tematika, tačiau negalima teigti, kad iki šiol niekas šiai temai nėra skyręs dėmesio.

A. Abramavičius ir V. Mikelėnas monografijoje “*Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*”³ palietė įmonių vadovų tiek administracinės, tiek baudžiamosios, tiek civilinės atsakomybės klausimus. Šie mokslininkai įmonių vadovų civilinę atsakomybę aiškina keldami bendro pobūdžio klausimus: civilinės atsakomybės samprata ir jos sąlygos, įmonės organų sistema, jų teisės ir pareigos, bei kai kuriuos kitus aspektus, kurie turi tiesioginį ryšį su įmonių vadovų civilinės atsakomybės specifika.

R. Greičius disertacijoje “*Įmonių vadovų fiduciarinės pareigos*”⁴ analizavo įmonių vadovų fiduciarinių pareigų sampratą, jų rūšis, pasibaigimo atvejus, šių pareigų pažeidimo pasekmes.

Disertacijoje “*Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai*”⁵ A. Tikniūtė valdymo organų civilinę atsakomybę nagrinėjo kaip vieną iš priemonių, kuri padeda neutralizuoti juridinio asmens ribotos atsakomybės trūkumus.

Administracijos vadovo civilinės atsakomybės už bendrovei padarytą žalą tema yra rašęs teisininkas Ž. Pacevičius⁶. Jis konstatavo, kad Lietuvos teisės sistema ir teisės doktrina iš esmės suteikia pakankamai teisinių priemonių apsaugoti bendroves ir jų dalyvius nuo netinkamo vadovo elgesio, tačiau Lietuvos spęstų ginčų dėl įmonės vadovo neteisėtais veiksmais padarytos žalos įmonei atlyginimo yra palyginti mažai.

Užsienio valstybių literatūra bendrovės valdymo organų civilinės atsakomybės klausimais yra kur kas gausesnė. Paminėtina, kad šis institutas bene išsamiausiai teisiškai sureguliuotas yra bendrosios teisės šalyse (*Salet H.*⁷, *Cohen Z.*⁸, *Kerr J. E.*⁹ ir kt.): Jungtinėse Amerikos valstijose (ypatingai Delavaro valstijoje), Anglijoje, Australijoje.

Darbo struktūra

³ Abramavičius A., Mikelėnas V. Įmonių vadovų teisinė atsakomybė. Antras leidimas.- Vilnius: Justicija, 2001.

⁴ Greičius R. Įmonių vadovų fiduciarinės pareigos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S).- Vilnius, 2005.

⁵ Tikniūtė A. Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S).-Vilnius, 2006.

⁶ Pacevičius Ž. Administracijos vadovo atsakomybė už bendrovei padarytą žalą// Juristas, 2004. Nr.5. P. 3- 12.

Pacevičius Ž. Administracijos vadovo atsakomybė už bendrovei padarytą žalą// Juristas, 2004. Nr.5 .P.15- 24.

⁷ Salet H. A., Delaware’s Good Faith//Cornell Law Review, No. 89, 2003-2004. P. 456-495. („Heinonline” duomenų bazė:

<http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/clqv89&id=470&size=2&collection=journals&terms=delaware%20s%20good%20faith>, prisijungimo laikas: 2006 11 28).

⁸ Cohen Z. Directors’ Negligence Liability to Creditors: A Comparative and Critical view//The Journal or Corporation Law. 2001. Winter. P. 351- 391. <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=9&hid=116&sid=82e1e5ea-456b-48e8-9818-73c10139a0de%40sessionmgr103> (prisijungimo laikas: 2006 05 19).

⁹); Kerr J. E. Developments in Corporate Governance:The Duty of Good Faith and Its Impact on Directors Conduct//Goe. Mason Law Review, 2006, Vol 13:5. P. 1037-1080 (<http://gmu.edu/departaments/law//gmulawreview/issues/13-5/documents/ProKerr.pdf>, prisijungimo laikas: 2006 12 14).

Darbo struktūrą nulėmė suformuluoti uždaviniai. Visą darbą sudaro įvadas, šešios dalys, išvados bei santraukos (lietuvių bei anglų kalbomis).

Pirmojoje dalyje analizuojama bendrovės valdymo samprata, bendrovės valdymo sistemos, bandoma atsakyti į klausimą, kas yra bendrovės valdymo organai vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisės aktais.

Antroji dalis skirta bendrovės valdymo organų narių teisinio statuso problemos analizei.

Trečiojoje darbo dalyje aptariamos bendrovės valdymo organų narių civilinės atsakomybės sąlygos, bei pagrindinės pareigos, kurios kyla iš jų specifinio statuso (protingumo, sąžiningumo, lojalumo).

Ketvirtojoje dalyje analizuojamas bendrovės valdymo organų narių atleidimo nuo civilinės atsakomybės klausimas.

Penktojoje šio darbo dalyje gilinamasi į bendrovės valdymo organų narių civilinės atsakomybės ribojimo klausimą.

Šeštojoje dalyje aptariamas bendrovės valdymo organų narių civilinės atsakomybės draudimas.

Darbas yra baigiamas padarant išvadas. Pateikiamas literatūros sąrašas bei santraukos lietuvių ir anglų kalbomis.

Pagrindinės sąvokos naudojamos darbe:

Bendrovės valdymas- tai procesas, kuriuo siekiama vadovauti ir valdyti bendrovės verslą akcininkų naudai kartu išlaikant bendrovės finansinį stabilumą.¹⁰

Valdyba- kolegialus bendrovės valdymo organas, kurio veiklai vadovauja jos pirmininkas.¹¹

Bendrovės vadovas- vienasmenis bendrovės valdymo organas.¹²

Stebėtojų taryba- kolegialus bendrovės veiklos priežiūrą atliekantis organas.¹³

Civilinė atsakomybė- tai turtinė prievolė, kurios viena šalis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius (žalą), ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius), o kita šalis privali atlyginti padarytus nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius).¹⁴

Bendrovės vadovo civilinė atsakomybė- tai turtinė prievolė, atsirandanti dėl bendrovės vadovo padaryto teisės pažeidimo, kurios viena šalis- bendrovė ar trečiasis asmuo, turi teisę

¹⁰ Kiršienė J., Pakalniškis, V. Ruškytė R., Vitkevičius P. Civilinė teisė. Bendroji dalis. I tomas. -Vadovėlis: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, Vilnius, 2004.

¹¹ Kiršienė J., Pakalniškis, V. Ruškytė R., Vitkevičius P. Civilinė teisė. Bendroji dalis. I tomas. -Vadovėlis: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, Vilnius, 2004.

¹² Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2003. Nr.123-5574, įsigaliojęs nuo 2004 m. sausio 1 d.

¹³ Ten pat .

reikalauti atlyginti, o bendrovės vadovas privalo atlyginti savo neteisėtais veiksmais padarytus nuostolius.¹⁵

Fiduciarinė pareiga- didžiausios ištikimybės, pasitikėjimo ir konfidencialumo pareigą, kurią turi patikėtinis naudos gavėjui; arba pareigą veikti su didžiausiu sąžiningumo ir lojalumo laipsniu kito asmens interesais¹⁶.

Verslo sprendimo taisyklė (angl.- *business judgment rule*)- tai nuostata, kuri leidžia bendrovės valdymo organų nariams padaryti klaidų priimant sprendimus, remiantis tuo, kad sprendimai buvo priimti neatsižvelgiant į asmeninį interesą, gera valia ir tikint, kad tai yra geriausia bendrovės labui¹⁷.

¹⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas //Valstybės žinios,2000, Nr. 74-2262, įsigaliojęs nuo 2001 m. liepos 1 d.

¹⁵ Abramavičius A., Mikelėnas V. Įmonių vadovų teisinė atsakomybė. Antras leidimas.- Vilnius: Justicija, 2001.

¹⁶ Garner B. A. Back's Law Dictionary, Seventh edition.- St. Paul, Minn., 1999. P. 523.

¹⁷ *Aronson v. Lewis*, 473 A. 2d 805, 812 (1984). Tekste: Salet H. A. Delaware's Good Faith//Cornell Law Review, 2003-2004. P. 465.

1. Bendrovės valdymo ir bendrovės valdymo organų samprata

1.1 Bendrovės valdymo samprata

Bendrovės valdymo organų atsakomybė yra glaudžiai susijusi su bendrovės valdymo klausimu. Deja, bet teisiniu požiūriu Lietuvoje šis klausimas yra mažai nagrinėtas, todėl vertėtų jį aptarti plačiau.

Paskutiniame dvidešimto amžiaus dešimtmetyje, kai rinka įgavo pasaulinį mastą, labiau susidomėta bendrovių valdymu, suaktyvėjo šios srities reguliavimas teisės aktais. Buvo suprasta, kad tai tampa vis svarbesniu veiksniu darančiu įtaką šalies ekonomikai ir socialinei gerovei, kad bendrovės valdymo kokybė „yra esminis dalykas, siekiant pritraukti tiek vietines, tiek užsienio investicijas, išlaikyti investuotojų pasitikėjimą bendrove, didinti bendrovės konkurencingumą”.¹⁸ Pastaraisiais metais ir Europos Sąjungoje suaktyvėjo diskusijos dėl poreikio gerinti bendrovių valdymą. Europos Komisija savo 2003 metų gegužės 21 dienos pranešime „Dėl bendrovių teisės modernizavimo ir bendrovių valdymo vystymo Europos Sąjungoje” pabrėžė, kad tinkamas bendrovių valdymas paskatins verslo efektyvumą ir konkurencingumą, sustiprins akcininkų interesų apsaugą, kartu atstatydamas investuotojų pasitikėjimą bendrovėmis.¹⁹

„Bendrovių valdymas” (angl.- *corporate governance*) apima valdymo struktūrą, valdymo organų ir akcininkų tarpusavio santykius bei kitus su bendrove susijusius klausimus. Šį terminą yra problematiška vienareikšmiškai apibrėžti, kadangi skirtingose valstybėse bendrovių valdymas, priklausomai nuo susiformavusios teisinės bazės ir tradicijos, turi savų ypatumų. Bet vis dėl to teorijoje ir praktikoje galima rasti bandymų atskleisti šios sąvokos reikšmę. Toronto vertybinių popierių komisijos nuomone, bendrovės valdymas yra „*procesas*, kuriuo siekiama vadovauti ir valdyti akcinės bendrovės verslą akcininkų naudai kartu išlaikant bendrovės finansinį stabilumą. Šiuo procesu siekiama nustatyti valdymo galių pasidalijimą ir atskaitomybę tarp akcininkų, direktorių, valdybos ir administracijos. Direktoriai ir valdyba taip pat turi atsižvelgti į kitų suinteresuotų grupių, darbuotojų, vartotojų, tiekėjų, visuomenės ir kitų interesus”.²⁰ Bendrovės valdymas gali būti suprantamas ir kaip tam tikra *tvarka*, kurios laikantis, siekiama naudos akcininkams, darbuotojams, klientams ir netgi šalies ekonomikai²¹ ar pagrindiniai *principai* ir

¹⁸Vilniaus vertybinių popierių biržoje listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas, http://www.lt.omxgroup.com/f/teisesaktai/Bendroviu_valdymo_kodeksas.pdf, (prisijungimo laikas: 2006 09 01).

¹⁹Commission Action Plan on "Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union", <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/03/112&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>, (prisijungimo laikas: 2006 10 09)

²⁰Papirtis L.V., Baranauskas E., Kiršienė J., ir kt Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. – Vilnius, 2005, T. 1, P. 238.

²¹Corporate governance, http://en.wikipedia.org/wiki/Corporate_governance (prisijungimo laikas: 2006 10 09).

dėsniai, kurie reguliuoja sąveiką tarp bendrovės valdymo organų, jos savininkų, taip pat kitų subjektų, kuriuos tiesiogiai įtakoja bendrovės veikla (darbuotojų, kreditorių, tiekėjų, klientų ir vietinės bendruomenės).²²

Nei Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (toliau tekste- LR CK)²³, nei Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatyme (toliau tekste- LR ABI)²⁴ nėra pateikiama bendrovės valdymo samprata.

Kaip viena iš efektyviausių ir populiariausių priemonių veikiančių bendrovių valdymą, yra laikomi bendrovių valdymo kodeksai (angl.- *corporate governance code*), kurių per dešimt pastarųjų metų, Europoje priimta arti penkiasdešimties.²⁵ Paprastai šiuos kodeksu rengia vertybinių popierių biržos, o juose yra įtvirtinta daugelis tinkamo bendrovių valdymo principų. Šie principai yra susiję su akcininkų interesų apsauga tinkama pusiausvyra bei funkcijų paskirstymu tarp bendrovės organų, informacijos apie bendrovę tinkamu atskleidimu. Jų laikymasis leidžia ne tik pagerinti bendrovių valdymo kokybę, bet ir sumažina galimybę tų atvejų, kuomet bendrovės valdymo organai netinkamai vykdydami savo pareigas, taip padaro žalos.

Lietuvoje Vilniaus vertybinių popierių birža ėmėsi iniciatyvos ir 2006 metų rugpjūčio 21 dieną priėmė „Vilniaus vertybinių popierių biržoje listinguojamų bendrovių valdymo kodeksą“²⁶, kuriame atsižvelgiant į kitų valstybių ir tarptautinių organizacijų analogiškus kodeksus, buvo kodifikuoti tinkamo bendrovių valdymo principai ir standartai. Bendrovės valdymas, anot Vilniaus vertybinių popierių biržos listinguojamų bendrovių valdymo kodekso, turėtų būti suprantamas kaip „sistema, per kurią bendrovė yra kontroliuojama ir valdoma. Bendrovės valdymas apima santykius tarp bendrovės valdymo ir priežiūros organų, bendrovės akcininkų bei interesų turėtojų.“²⁷ Šis apibrėžimas yra perkeltas iš Ekonominės bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos sudarytų „Bendrovės valdymo principų“ (angl.- „*OECD principles of corporate governance*“)²⁸. Priimant tokį kodeksą buvo siekiama ne tik užtikrinti valdymo kokybę, kaip priemonę bendrovės veiklos

²²Comparative Study of Corporate Governance codes relevant to the European Union and its member states. On behalf of the European commission, Internal Market Directorate General. Weil, Gotshal & Manges LLP in consultation with European Associative of Securities Dealers and the European Corporate Governance Network, 2002, http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/corpgov/corp-gov-codes-rpt-part1_en.pdf. P. 28.

²³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios. 2003. Nr. 123-5574, įsigaliojęs nuo 2004 m. sausio 1d.

²⁴ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas//Valstybės žinios, 2003, Nr. 123-5574, įsigaliojęs nuo 2004 m. sausio 1 d.

²⁵ Cromme G. Corporate Governance in Germany and the Germany Corporate Governance Code//Corporate Governance, 2005, Vol. 13, No. 4. P. 363.

²⁶ Vilniaus vertybinių popierių biržoje listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas, http://www.lt.omxgroup.com/f/teisesaktai/Bendroviu_valdymo_kodeksas.pdf, (prisijungimo laikas: 2006 09 01).

²⁷Ten pat.

²⁸ OECD (*Organization of Economic Co-operation and Development*) Principles of Corporate Governance, http://www.oecd.org/document/49/0,2340,en_2649_37439_31530865_1_1_1_37439,00.html.

rezultatams gerinti, bet ir to, kad „bendrovių valdymo ir veiklos skaidrumą vienodai suprastų ne tik vietiniai, bet ir užsienio investuotojai”.²⁹

Šiuos principus taikyti buvo pasiūlyta Vilniaus vertybinių popierių biržoje listinguojamoms bendrovėms. Nors šis kodeksas yra tik rekomendacinio pobūdžio, tačiau bendrovės, kurioms jis yra taikomas, bent kartą per metus turėtų viešai paskelbti pranešimą apie bendrovės valdymą pagal šio kodekso nuostatas. Rekomenduojama, kad šis pranešimas būtų sudedamoji bendrovės metinio pranešimo dalis. Manytume, kad ši priemonė paskatins bendroves laikytis šio valdymo kodekso principų, taip gerinant bendrovės valdymo kokybę, o tuo pačiu bus kaip paskata valdymo organams veikti sąžiningai, rūpestingai bei lojaliai bendrovės atžvilgiu.

Analizuojant bendrovių valdymo klausimą daug dėmesio yra skiriama bendrovės valdymo sistemoms, kurias būtų galima diferencijuoti į tris pagrindines grupes pagal tai, kokią bendrovės valdymo ir priežiūros organų struktūrą numato atitinkamų valstybių įstatymai.

Vienpakopė arba *unitarinė* (angl.- *one-tier; one-board*) bendrovės valdymo sistema pasižymi tuo, kad bendrovė neturi savarankiško kolegialaus priežiūros organo. Bendrovėje yra formuojama tik valdyba (angl.- *board of directors; management board*). Ji formuojama iš taip vadinamų vykdančiųjų (angl.- *executive; in-side directors*) ir nevykdančiųjų (angl.- *non-executive; out-side directors*) valdybos narių. Vykdantieji direktoriai tiesiogiai vykdo bendrovės komercinę veiklą, tuo tarpu nevykdantiesiems direktoriams yra paliktos kontrolės ir priežiūros funkcijos. Šios sistemos pranašumas yra tas, kad nevykdantieji direktoriai yra kur kas stipriau susiję su bendrovėje priimamais sprendimais, todėl gali geriau atlikti priežiūros funkcijas. Ši bendrovės valdymo sistema yra paplitusi Jungtinėse Amerikos Valstijose, Didžiojoje Britanijoje, Airijoje, Liuksemburge, Ispanijose, Švedijoje, Italijoje³⁰.

Dvipakopė arba *dualistinė* (angl.- *two-tier; two-boards*) bendrovės valdymo sistema pasižymi tuo, kad bendrovėje sudaroma tiek valdyba (angl.- *board of directors*)- valdymo organas, tiek stebėtojų taryba (angl.- *supervisory board*)- priežiūros organas, t.y. vykdomoji veikla ir kontrolė yra atskirtos ir patikėtos skirtingiems organams. Ši bendrovės valdymo sistema nedaro skirtumo valdyboje tarp vykdančiųjų ir nevykdančiųjų direktorių, kadangi nevykdančiųjų funkcijas šioje sistemoje atlieka priežiūros organas. Pasak prancūzų autorių³¹, dvipakopės sistemos privalumas- priežiūros organo formalus atskirumas ir nepriklausomumas nuo valdymo organų, o trūkumas-

²⁹ Vilniaus vertybinių popierių biržos listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas, http://www.lt.omxgroup.com/f/teisesaktai/Bendroviu_valdymo_kodeksas.pdf, (prisijungimo laikas: 2006 09 01).

³⁰ Comparative Study of Corporate Governance codes relevant to the European Union and its member states. On behalf of the European Commission, Internal Market Directorate General. Weil, Gotshal & Manges LLP in consultation with European Association of Securities Dealers and the European Corporate Governance Network, 2002, http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/corpgov/corp-gov-codes-rpt-part1_en.pdf. P.44.

³¹ Heck D. Les formes juridiques de l'entreprise en société en droit Anglo-Américain et en France. Comparaison de leur efficacité économique. 1998. Tekste Greičius R., Įmonių valdymas Europos bendrovių teisės reformos kontekste//Teisės problemos, 2003, Nr. 4. P. 31.

priežiūros organo pernelyg didelis atitolimas nuo valdymo organų. Taigi tose valstybėse, kuriose yra paplitusi ši sistema, bendrovė privalo turėti tiek valdymo, tiek priežiūros organą. Valdyba organizuoja bei įgyvendina bendrovės valdymą, o stebėtojų taryba- stebi, prižiūri valdymo organų veiklą ir teikia ataskaitas akcininkams.

Mišri bendrovės valdymo sistema leidžia pasirinkti, kurią vienpakopę ar dvipakopę bendrovės organų sistemą formuoti bendrovėje. Ši sistema galioja Prancūzijoje, Belgijoje, Graikijoje ir kitose valstybėse. Prie tokių valstybių, kurių teisė įtvirtina mišriąją bendrovių valdymo sistemą dalis teisės teoretikų³² priskiria ir Lietuvą. Tačiau pažymėtina, kad remiantis LR ABĮ, ji faktiškai neatitinka nei vienpakopės, nei dvipakopės sistemos, kadangi kaip savarankiškas valdymo organas yra išskiriamas bendrovės vadovas, taip eliminuojant iš valdybos, kaip valdymo organo, kompetencijos teisę atstovauti bendrovei ir daugeliu atveju paverčia valdybą bendrovės priežiūros ir kontrolės, o ne valdymo organu.³³ Lietuvoje kiekviena bendrovė, privalo turėti visuotinį akcininkų susirinkimą ir vienasmenį valdymo organą- bendrovės vadovą. Bendrovėje gali būti sudaromas kolegialus priežiūros organas- stebėtojų taryba, ir kolegialus valdymo organas- valdyba. Taigi, bendrovė *privalo* turėti vienasmenį valdymo organą, o reikalui esant *gali būti sudarytas* ir kolegialus valdymo organas. Vadinasi ABĮ numato ir tai, kad gali būti nesudaroma nei bendrovės stebėtojų taryba, nei valdyba, taip bendrovės valdymą sutelkiant vien tik bendrovės vadovo rankose. Pasitaiko nuomonių, kad LR ABĮ labai sureikšmintas bendrovės vadovo vaidmuo, sudarantis sąlygas piktnaudžiavimui klestėti. Todėl norint išvengti bendrovės vadovo nesąžiningų veiksmų ir užtikrinti efektyvų jo darbą rekomenduotina bendrovėse papildomai sudaryti valdybą, arba stebėtojų tarybą, arba steigimo dokumentuose įtvirtinti kiekybinio atstovavimo taisyklę

1.2 Bendrovės valdymo organai

Nagrinėjant bendrovės valdymo organų civilinės atsakomybės ypatumus yra svarbu atsakyti į klausimus, kas yra bendrovės valdymo organai, kokie santykiai susiklosto tarp valdymo organų ir bendrovės, kokia jų paskirtis ir funkcijos.

Bendrovė, kaip juridinis asmuo, gali dalyvauti ūkinėje-komercinėje veikloje tik per valdymo organus, kurie atstovauja bendrovei įvairiuose santykiuose. Pats „atstovavimo” termino vartojimas bendrovės veiklos kontekste yra dviprasmiškas, nes faktas, kad “asmens organas veikia juridinio

³² Greičius R., Įmonių valdymas Europos bendrovių teisės reformos kontekste//Teisės problemos, 2003, Nr. 4. P. 24.; Pacevičius Ž. Administracijos vadovo atsakomybė už bendrovei padarytą žalą// Juristas, 2004. Nr. 4. P. 4.

³³ Europos Sąjungos valstybių narių ribotos atsakomybės bendrovių veiklą reglamentuojančių teisės normų lyginamoji analizė. Mokslinis tiriamasis darbas. <http://www.ukmin.lt/lt/strategija/studijos/php>, (prisijungimo laikas: 2006 05 26).

asmens vardu, nesuteikia pagrindo teigti, jog jis yra jo atstovas tradicine atstovavimo prasme”.³⁴ Todėl atstovavimo instituto normos, nors ir gali būti taikomos šiems santykiams, tai tik *mutatis mutandis*.

Egzistuoja dvi viena kitai prieštaraujančios bendrovės atstovavimo teorijos. Pirmoji yra kilusi iš Romėnų teisės (vok.- *Vertretungstheorie*) ir grindžiama požiūriu, kad bendrovė veikia per atstovą, kurio galių apimtis, remiantis įprastu santykiu tarp įgaliotojo ir įgaliotinio, priklauso nuo įgaliotojo jam suteikto įgaliojimo ir gali būti daugiau ar mažiau ribota. Ši teorija yra bendrovių atstovavimo pagrindas bendrosios teisės tradicijos šalių bendrovių teisėje.

Pagal antrąją teoriją (vok.- *Organtheorie*), bendrovė veikia pati per savo organus, kurie išreiškia jos valią ir kurių galios taip veikti gali būti ribojamos tik teisės normomis. Bendrovės valdymo organo galios atstovauti bendrovei negali būti apribotos kitos tos bendrovės organo sprendimais, nes organas daro taip, kaip daro bendrovė. Šiuo atveju, bendrovės organų veikla- tai pačios bendrovės valios išraiška, be papildomo savo funkcijų delegavimo įgaliotiniui. Lietuvos įstatymų leidėjas būtent palaiko pastarąją teoriją.³⁵

LR CK 2.81 straipsnis reglamentuoja, kad juridiniais asmenys įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina per savo organus. Būtent ši teisės norma apibrėžia, kad juridinio asmens organai vykdo juridinio asmens atstovavimo funkciją *ex officio*- be jokio atskiro įgaliojimo.

Taip pat LAT³⁶ yra konstatavęs, kad bendrovės valdymo organo veiksmai atlikti neprieštaraujant bendrovės įstatams, jos interesams, laikomi bendrovės veiksmis. Fizinio asmens atliekami veiksmai pripažįstami bendrovės veiksmis, jeigu fizinis asmuo yra išrinktas (paskirtas) įstatymo ar įstatų nustatyta tvarka su numatyta jam kompetencija ir veikia bendrovės interesais. Dėl tokio valdymo organų statuso reikšmės būtinas juos renkančių ir formuojančių subjektų pasitikėjimas jais. Tuo tarpu bendrovės valdymo organai privalo veikti išimtinai bendrovės naudai, savo pareigas vykdant apdairiai ir rūpestingai, kad būtų užtikrinti jų vadovaujamos bendrovės interesai.

Pažymėtina, kad daugumoje Europos valstybių nacionaliniuose įstatymuose yra įtvirtinti tik bendrieji atstovavimo bendrovei principai, o konkrečios atstovavimo taisyklės (pvz; kiekybinio atstovavimo), jų įgyvendinimo ir taikymo tvarka paliekama bendrovių savireguliacijai. Paprastai šios, konkrečios atstovavimo bendrovei taisyklės aptariamoms arba bendrovių steigimo dokumentuose (įstatuose, statutuose, steigimo memorandumuose ir pan.) arba specialiuose tuo klausimu priimtuose ir visuotinio akcininkų susirinkimo ar kitų organų (priklausomai nuo

³⁴ Kiršienė J., Tikniūtė A. Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija?//Jurisprudencija, 2004, t. 55(47). P. 32-33.

³⁵ Gerdauskis M. Mažoji studija: ar organas atstovauja juridiniam asmeniui?//Teisinės minties šventė-2005. Studentų tarptautinių mokslinių konferencijų pranešimai.- Vilnius, 2005. P. 214-215.

³⁶ Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS teisėjų kolegijos 2000 m. gegužės 29 d. nutartis c.b. A. D. G.-K v. S. S., Nr. 3K-3-593/2000, kat. 43.

bendrovės organų struktūros) sprendimuose dėl atstovavimo taisyklių nustatymo ir įgaliojimų suteikimo.

Atstovavimo skiriamasis bruožas- atstovo fiduciarinė (lot. *fiducia*- pasitikėjimas) padėtis atstovaujamojo atžvilgiu. Pripažįstama, kad santykiai susiklostantys tarp valdymo organų ir pačios bendrovės bei jos akcininkų yra fiduciariniai. Fiduciarinius santykius būtų galima apibūdinti „kaip santykius, kuriuose viena šalis pasitiki ir yra įtakojama kitos šalies, kuri turi fiduciarinę pareigą veikti pirmosios šalies naudai ir interesais“³⁷. Būtent šie santykiai yra tas specifinis ryšys, kuris paprastai sieja su bendrove tik valdymo organus, o ne akcininkus³⁸, nes šie dažniausiai neprivalo bendrovės tikslų laikyti prioritetiniais. Šių santykių aiškinimo teorijų yra ne viena (pasitikėjimo, sutarties, išipareigojimų prisiėmimo, galios ir diskrecijos, turto, nelygių santykių, neteisingo praturtėjimo)³⁹, tačiau teisės specialistai sutaria, kad būtent bendrovės valdymo organų fiduciarinės pareigos kyla iš jų kaip svetimo turto valdytojų statuso, todėl bendrovės atžvilgiu jie turi tam tikrų fiduciarinių pareigų⁴⁰. Tai dažniausiai imperatyvūs reikalavimai iš subjekto atlikti tam tikrus veiksmus arba susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų. Fiduciarinės pareigos nubrėžia gaires, kokiais principais vadovaujantis bendrovės valdymo organų kompetencija turi būti įgyvendinama. Jų nevykdymas arba netinkamas jų vykdymas gali būti pagrindas teismui spręsti apie atitinkamų fiduciarinių pareigų pažeidimą ir dėl to atsiradusių nuostolių išieškojimo iš valdymo organų.

Lietuvoje bendrovės valdymo organais yra laikomi *bendrovės vadovas* ir *valdyba, stebėtojų taryba*. Nors dar prieš keletą metų⁴¹ niekam nekėlė abejonių, kad bendrovės valdymo organai yra visuotinis akcininkų susirinkimas, stebėtojų taryba, valdyba ir bendrovės vadovas. Tačiau praktika ir įmonių teisės teorija pasuko kitu keliu- buvo pradėti skirti bendrovės organai ir bendrovės valdymo organai. Naujasis CK⁴² įtvirtino jau visai kitokią juridinių asmenų valdymo organų sampratą, į kurią siekdami išvengti dviprasmiškumo, atsižvelgė ir naujojo ABĮ⁴³ autoriai, t.y. akcininkų susirinkimą pavadino bendrovės organu, stebėtojų tarybą- priežiūros organu, o valdybą

³⁷ Čerka P. Ar vakarų valstybių teisėje valdymo organams nustatyti rūpestingumo pareigos (duty of care) principai ir standartai taikytini Lietuvos bendrovių teisei?//International Journal of Baltic Law, 2002, Nr. 1.

³⁸ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas//Valstybės žinios, 2003, Nr. 123-5574, įsigaliojęs nuo 2004 m. sausio 1 d., 14 straipsnio 2 dalis.

³⁹ Greičius R. Įmonių vadovų fiduciarinės pareigos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S).- Vilnius, 2005, P. 22-26.

⁴⁰ Nors CK 2.87 straipsnyje nėra konkrečiai pavartotas terminas “fiduciarinės pareigos”, tačiau galima teigti, kad toks įpareigojantis elgesys traktuotinas kaip fiduciarinių pareigų kategorija. Vadovaujantis šiuo straipsniu bendrovės valdymo organas turi tokias fiduciarines pareigas: veikti sąžiningai ir protingai; būti lojaliam ir laikytis konfidencialumo; vengti interesų konflikto, nepainioti bendrovės turto su savo turtu bei nenaudoti informacijos asmeninei naudai gauti. Teisinių terminų žodynas fiduciarinę pareigą apibrėžia kaip didžiausios ištikimybės, pasitikėjimo ir konfidencialumo pareigą, kurią turi patikėtinis naudos gavėjui; arba pareigą veikti su didžiausiu sąžiningumo ir lojalumo laipsniu kito asmens interesais. Garner B. A. Back’s Law Dictionary, Seventh edition.- St. Paul, Minn., 1999. P. 523.

⁴¹ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas//Valstybės žinios, 2000, Nr. VIII-1835. 22 straipsnis.

⁴² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios. 2003. Nr. 123-5574, įsigaliojęs nuo 2004 m. sausio 1d.

⁴³ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas//Valstybės žinios, 2003, Nr. 123-5574, įsigaliojęs nuo 2004 m. sausio 1 d.

(bendrovės vadovą)- valdymo organu⁴⁴. Nors ABĮ stebėtojų taryba įvardijama kaip priežiūros organas, bet vis dėl to plačiaja prasme ją būtų galima priskirti prie valdymo organų. Pirmiausia, tai leistų teigti jos kompetencijos analizė, kadangi stebėtojų taryba atlieka ne tik priežiūros funkcijas, tačiau renka valdybą (jei ji nesudaroma- bendrovės vadovą); pateikia visuotiniam akcininkų susirinkimui atsiliepimus ir pasiūlymus dėl bendrovės veiklos strategijos, metinės finansinės atskaitomybės, pelno paskirstymo projekto ir bendrovės veiklos ataskaitos, taip pat valdybos ir bendrovės vadovo veiklos; ir kitus klausimus. Be to stebėtojų tarybos nariai, kaip ir bendrovės vadovas ar valdybos nariai, turi veikti bendrovės atžvilgiu protingai, sąžiningai ir lojaliai⁴⁵. Reiktų pažymėti, kad ir Lietuvos Respublikos bankų įstatymas⁴⁶ juridinio asmens vadovus įvardija, juridinio asmens organų, išskyrus dalyvių susirinkimą, narius. Todėl nors ir Lietuvos teisės aktai nepateikia aiškaus apibrėžimo, kas yra bendrovės vadovas, tačiau juo reiktų laikyti ne tik vienasmenį organą- vadovą, bet ir kolegialių valdymo organų (valdybos ir stebėtojų tarybos) narius.

ABĮ numatytas reikalavimas, kad bendrovės valdymo organai būtų tik fiziniai asmenys, tačiau kai kuriose kitose šalyse valdymo organai gali būti sudaromi tiek iš fizinių, tiek iš juridinių asmenų (Belgija, Prancūzija, Liuksemburgas, Ispanija).⁴⁷ Bendrovės vadovą renka bei atšaukia iš pareigų, nustato jo atlyginimą, tvirtina pareiginius nuostatus, skatina jį, skiria jam nuobaudas bendrovės valdyba (jei valdyba nėra sudaroma- stebėtojų taryba, o jei nėra sudaroma ir stebėtojų taryba- visuotinis akcininkų susirinkimas)⁴⁸. Bendrovės vadovas pradeda eiti savo pareigas nuo jo išrinkimo, jeigu su juo sudarytoje sutartyje nėra nustatyta kitaip. Bendrovės vadovu negali būti asmuo, kuris pagal teisės aktus neturi teisės eiti tokių pareigų. Bendrovės vadovas veikia laikydamasis įstatymų, kitų teisės aktų, bendrovės įstatų, visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų, stebėtojų tarybos bei valdybos sprendimų, taip pat pareiginių nuostatų.

Bendrovės vadovui būdingi dvejopi santykiai: *išoriniai*- su trečiaisiais asmenimis, ir *vidiniai*- su bendrove ir jos dalyviais (akcininkais). Jis organizuoja kasdienę bendrovės veiklą, priima į darbą ir atleidžia darbuotojus, sudaro ir nutraukia su jais darbo sutartis, skatina juos ir skiria nuobaudas, atstovauja bendrovei esant santykiams su trečiaisiais asmenimis, teisme bei arbitraže. Be to jis yra atsakingas už: bendrovės veiklos organizavimą bei jos tikslų įgyvendinimą; metinės finansinės atskaitomybės sudarymą; sutartis su audito įmone sudarymą, kai auditas yra privalomas pagal įstatymus ar bendrovės įstatus; informacijos ir dokumentų pateikimą visuotiniam akcininkų susirinkimui, stebėtojų tarybai ir valdybai ABĮ nustatytais atvejais ar jų prašymu; bendrovės

⁴⁴ Kiršienė J., Tikniūtė A. Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija?//Jurisprudencija, 2004, t. 55(47). P. 32-33.

⁴⁵ ⁴⁵ Greičius R. Įmonių vadovų fiduciarinės pareigos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S).- Vilnius, 2005, P. 60.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos bankų įstatymas//Valstybės žinios, 2004, Nr. 54-1832.; 2 straipsnio 4 dalis.

⁴⁷ Papirtis L.V., Baranauskas E., Kiršienė J., ir kt Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. – Vilnius, 2005, T. 1, P. 238.

⁴⁸ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas//Valstybės žinios, 2003, Nr. 123-5574, įsigaliojęs nuo 2004 m. sausio 1 d., 37 straipsnio 3 dalis.

dokumentų ir duomenų pateikimą juridinių asmenų registro tvarkytojui; akcinės bendrovės duomenų pateikimą Vertybinių popierių komisijai ir Lietuvos centriniam vertybinių popierių depozitoriui; ABĮ nustatytos informacijos viešą paskelbimą įstatuose nurodytame dienraštyje; informacijos pateikimą akcininkams; kitų ABĮ ir kituose įstatymuose bei teisės aktuose, taip pat bendrovės įstatuose ir bendrovės vadovo pareiginiuose nuostatuose nustatytų pareigų vykdymą.⁴⁹ Bendrovės vadovas privalo saugoti bendrovės komercines (gamybines) paslaptis, kurias sužinojo eidamas šias pareigas.

Valdybą renka stebėtojų taryba (jei stebėtojų taryba nesudaroma- visuotinis akcininkų susirinkimas) bendrovės įstatų nustatytam, bet neilgesniam kaip 4 metų laikotarpiui, jos narių skaičių nustato bendrovės įstatai, tačiau jis neturėtų būti mažesnis nei trys valdybos nariai.⁵⁰ Valdybos nariai savo veiklą pradeda pasibaigus juos išrinkusiems visuotiniam akcininkų susirinkimui ar stebėtojų tarybos posėdžiui, narių kadencijų skaičius neribojamas. Valdyba iš savo narių renka valdybos pirmininką. Stebėtojų taryba (jei stebėtojų taryba nesudaroma- visuotinis akcininkų susirinkimas) gali atšaukti visą valdybą ir jos pavienius narius nepasibaigus jų kadencijai. Valdybos narys gali ir pats atsistatydinti iš pareigų kadencijai dar nepasibaigus, apie tai ne vėliau kaip prieš 14 dienų raštu įspėjęs bendrovę. Keliami tam tikri reikalavimai bendrovės valdybos nariui, t.y. jis negali būti: bendrovės, dukterinės bendrovės ar šią bendrovę patronuojančios bendrovės stebėtojų tarybos narys; asmuo, kuris pagal įstatymus neturi teisės eiti šių pareigų. Įstatuose gali būti numatyta, kad valdybos nariai turi atitikti ne tik įstatymo, bet ir tam tikrus kvalifikacinius reikalavimus, kadangi toks darbas reikalauja atitinkamų žinių ir sugebėjimų. Bendrovės valdyba atsako už bendrovės valdymo politiką, jos veiklos ilgalaikį planavimą, bendrovės vadovo priežiūrą, kontrolę. Ji svarsto ir tvirtina bendrovės veiklos strategiją; bendrovės valdymo struktūrą ir darbuotojų pareigybes; pareigybes, į kurias darbuotojai priimami konkurso tvarka; bendrovės filialų ir atstovybių nuostatus. Ji renka ir atšaukia bendrovės vadovą, nustato jo atlyginimą, kitas darbo sutarties sąlygas, tvirtina pareiginius nuostatus, skatina jį ir skiria nuobaudas. Valdyba priima sprendimus bendrovei tapti kitų juridinių asmenų steigėja; sprendimus steigti bendrovės filialus ir atstovybes; sprendimus dėl ilgalaikio turto, kurio balansinė vertė didesnė kaip 1/20 bendrovės įstatinio kapitalo, investavimo, perleidimo, nuomos (skaičiuojant atskirai kiekvienai sandorio rūšiai); sprendimus dėl ilgalaikio turto, kurio balansinė vertė didesnė kaip 1/20 bendrovės įstatinio kapitalo, įkeitimo, hipotekos (skaičiuojant bendrą sandorių sumą); sprendimus dėl kitų asmenų prievolių, kurių suma didesnė kaip 1/20 bendrovės įstatinio kapitalo, įvykdymo laidavimo ar garantavimo; sprendimus įsigyti ilgalaikį turtą už kainą, didesnę kaip 1/20 bendrovės įstatinio kapitalo; sprendimą restruktūrizuoti bendrovę; bei kitus sprendimus priskirtus bendrovės

⁴⁹ Ten pat, 37 straipsnio 10 dalis.

⁵⁰ Ten pat, 33 straipsnio 2 ir 3 dalys.

įstatuose ar visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimuose valdybos kompetencijai.⁵¹ Valdybos nariai privalo saugoti bendrovės komercines paslaptis. Jeigu bendrovėje nesudaroma valdyba, valdybos kompetencijai priskirtas funkcijas atlieka bendrovės vadovas, išskyrus ABĮ numatytas išimtis.

Galima būtų daryti išvadą, kad Lietuvoje bendrovės valdymo organais yra laikomi *bendrovės vadovas* ir *valdyba, stebėtojų taryba*. Pripažįstama, kad santykiai susiklostantys tarp valdymo organų ir pačios bendrovės bei jos akcininkų yra fiduciariniai. Būtent fiduciariniai santykiai yra tas specifinis ryšys, kuris paprastai sieja su bendrove tik valdymo organus. Bendrovės valdymo organų nariai privalo veikti išimtinai bendrovės naudai, savo pareigas vykdant apdairiai, protingai, atsakingai, sąžiningai ir rūpestingai, kad būtų užtikrinti jų vadovaujamos bendrovės interesai.

2. Bendrovės valdymo organų narių teisinis statusas

Nustatyti bendrovės valdymo organų narių teisinį statusą ir išsiaiškinti, kokie santykiai sieja vadovą ir bendrovę (civiliniai ar darbo) yra ypač reikšminga sprendžiant bendrovės valdymo organų atsakomybės klausimus, kadangi civilinės teisės normos nustato skirtingas atsakomybei taikomas taisykles nei darbo teisės normos.

Civilinė atsakomybė grindžiama visiško žalos atlyginimo principu (CK 6.251 str.⁵²), tuo tarpu darbuotojų atsakomybė, remiantis darbo teise, yra ribota (DK⁵³ 254 str.⁵⁴). Taigi, jei bendrovės valdymo organų nariai laikomi bendrovės darbuotojais, tai jie atsakys pagal darbo teisėje galiojančias materialinės atsakomybės taisykles. Tačiau, taip galėtų nukentėti bendrovės, kuriai padaryta žala, interesai, kadangi bendrovė negalėtų išieškoti visų jai padarytų nuostolių. Jei būtų pripažįstama, kad bendrovės valdymo organų narius bei bendrovę sieja civiliniai santykiai, tai būtų taikomos civilinės atsakomybės taisyklės, o tai leistų vadovaujantis visišku žalos atlyginimo principu, išieškoti visus patirtus nuostolius.

⁵¹ Ten pat, 34 straipsnio 4 dalis.

⁵² Pagal CK 6.251 str. padaryti nuostoliai turi būti atlyginti visiškai, išskyrus atvejus, kai įstatymai ar sutartis numato ribotą atsakomybę. Visiško nuostolių atlyginimo principas reiškia, kad žalą būtina tiksliai įvertinti, kad nukentėjusiajam būtų atlyginta tiek, kiek jis iš tikrųjų prarado. Visiškas nuostolių atlyginimo principas reiškia nukentėjusiojo gražinimą į tokią turtinę padėtį, kuomet nebūtų padaryta žalos (Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS teisėjų kolegijos 2003 m. rugsėjo 15 d. nutartis c. b. AB „Simega“ v. UAB „Radix Arboris“, Nr. 3K-3-807/2003, kat.39.9; Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS teisėjų kolegijos 2003 m. gruodžio 8 d. nutartis c. b. VĮ Valstybės turto fondas v. UAB „;Bandužiai“, Nr. 3K-3-1177/2003, kat.39.2.3 ir kt.).

⁵³ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas// Valstybės žinios. 2002. Nr. 64-2569.

⁵⁴ Pagal DK 254 str. darbuotojas privalo atlyginti visą padarytą žalą, bet ne daugiau kaip jo trijų vidutinių mėnesinių darbo užmokesčio dydžio, išskyrus atvejus, nustatytus DK 255 str., t.y. kuomet žala padaryta tyčia; žala padaryta nusikalstama veika, kuri yra konstatuota Baudžiamojo proceso kodekso nustatyta tvarka; žala padaryta darbuotojo, su kuriuo sudaryta visiškos materialinės atsakomybės sutartis; žala padaryta prarandant įrankius, drabužius, apsaugos priemones, perduotas darbuotojui naudotis darbe, taip pat prarandant medžiagas, pusgaminius ir gaminius gamybos procese; žala padaryta kitokiu būdu ar kitokiam turtui, kai už ją visiška materialinė atsakomybė nustatyta specialiuose

Lietuvos Respublikos CK 2.87 straipsnyje numatyta, kad juridinio asmens valdymo organo narys, nevykdantis arba netinkamai vykdantis pareigas nurodytas šiame straipsnyje ar steigimo dokumentuose, privalo padarytą žalą atlyginti juridiniam asmeniui *visiškai*, jei įstatymai, steigimo dokumentai ar sutartis nenumato kitaip. Nors kodeksas ir neįvardija, kokia sutartimi ir kiek galima riboti juridinio asmens valdymo organo atsakomybę, tačiau, anot Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaro⁵⁵, tai gali būti tiek darbo sutartis, jeigu valdymo organo narį ir juridinį asmenį sieja darbo santykiai, tiek sudaryta atskira asmens narystės valdymo organuose sutartis.

Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo⁵⁶ 37 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad su bendrovės vadovu sudaroma *darbo sutartis*. Sutartį su bendrovės vadovu bendrovės vardu pasirašo valdybos pirmininkas ar kitas valdybos galiotas narys (jei valdyba nesudaroma- stebėtojų tarybos pirmininkas ar kitas stebėtojų tarybos įgaliotas narys, o jei nesudaroma ir stebėtojų taryba- visuotinio akcininkų susirinkimo įgaliotas asmuo). Su bendrovės vadovu gali būti sudaryta jo visiškos materialinės atsakomybės sutartis. Taigi, galima būtų teigti, kad vadovo atsakomybė priklauso nuo to, ar su juo sudaroma visiškos materialinės atsakomybės sutartis. Jei tokia sutartis nėra sudaryta, vadovas galėtų atsakyti pagal darbo normas, kurios, kaip jau buvo minėta, numato ribotą darbuotojų materialinę atsakomybę. Pažymėtina, kad remiantis CK⁵⁷, šalių susitarimas dėl civilinės atsakomybės už nuostolius (žalą) padarytus dėl skolininko tyčios ar didelio neatsargumo, netaikymo ar jos dydžio apribojimo, negalioja.

Nors su bendrovės vadovu, kaip ir su kiekvienu kitu bendrovės darbuotoju, yra sudaroma darbo sutartis, tačiau vadovo ir bendrovės santykiai nėra eiliniai darbo santykiai. Bendrovės vadovo ir paprasto bendrovės darbuotojo teisės ir pareigos yra nustatomos skirtingais norminiais aktais: bendrovės vadovo kompetenciją nustato įstatymai, steigimo dokumentai, lokalieji aktai, o paprasto darbuotojo- tik lokalieji bendrovės teisės aktai (darbo tvarkos taisyklės, pareiginiai nuostatai, instrukcijos ir t.t.)⁵⁸. LAT⁵⁹ ne kartą yra konstatavęs, kad santykiai susiklostantys tarp bendrovės ir

įstatymuose; žala padaryta neblaivaus ar apsvaigusio nuo narkotinių ar toksinių medžiagų darbuotojo; kai nustatyta kolektyvinėje sutartyje.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga.- Vilnius: Justitia, 2002. P. 194-195.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas// Valstybės žinios. 2003. Nr. 123- 5574, įsigaliojęs nuo 2004 m. sausio 1 d.

⁵⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262, įsigaliojęs nuo 2001 m. liepos 1 d., 6.252 str.

⁵⁸ Bagdanskis T. Darbdaviui atstovaujancio asmens materialinės atsakomybės problemos//Jurisprudencija, 2004, t. 56, P. 89.

⁵⁹ Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS išplėstinės teisėjų kolegijos 2001 m. spalio 16 d. nutartis c.b. V. P. v. Radviliškio rajono savivaldybė ir kt., Nr. 3K-7-760/2001, kat. 2.11, 13, 50; Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS teisėjų kolegijos 2001 m. lapkričio 28 d. nutartis c.b. AB „Laivite“ v. G. R., Nr. 3K-3-1203/2001, kat. 7.3.1; 21.2.2.1; 21.6;39.6.3.2.13; 94.2; Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2005 m. balandžio 4 d. nutartis c.b. UAB „Coris Vilnius“ v. M. M., Nr. 3K-3-230/2005, kat. 21.4.2.8; 44.2.4.1; 24.1; Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS teisėjų kolegijos 2002 m. sausio 23 d. nutartis c.b. Varėnos rajono valdyba v. A.T., Nr. 3K-3-167/2001, kat. 7.3.2.; Lietuvos Aukščiausio teismo CBS teisėjų kolegijos 2004 m. kovo 15 d. nutartis c.b. A. K. v. UAB „Interarbo“, Nr. 3K-3-192/2004, kat. 21.6; Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 15 d. nutartis c.b. V. S. v. Kooperatinė bendrovė Lietuvas

jos vadovo yra ypatingi. Iš vienos pusės tai yra atstovavimo santykiai, kuomet bendrovės vadovui, kaip bendrovės įgaliotiniui, pavedama veikti jos vardu ir savo veiksmais sukurti bendrovei teises ir pareigas. Iš kitos pusės, bendrovės vadovas teikia tam tikras intelektines paslaugas, t.y. užtikrina kasdienį bendrovės funkcionavimą ir jos reikalų tvarkymą. Galų gale bendrovės vadovo veikla yra profesinė veikla ir pragyvenimo šaltinis, t.y. bendrovės vadovo ir bendrovės santykiams būdingas darbuotoją ir darbdavį siejančio darbo santykio elementas. Todėl nors tarp bendrovės vadovo ir bendrovės yra sudaroma darbo sutartis, tačiau šie santykiai iš esmės atitinka ne darbo teisinius santykius, o civilinius teisinius santykius, kuriems taikomos pavedimo sutartį reguliuojančios teisės normos. Bendrovės vadovo buvimas bendrovės valdymo organu sąlygoja tai, kad dauguma jo teisių ir pareigų atsiranda įstatymo, o ne sutarties pagrindu, taigi bendrovės vadovo ir bendrovės santykiams daugiau būdingi įstatyminio atstovavimo bruožai. LAT nuomone, tarp bendrovės vadovo ir bendrovės susiklostantys santykiai, savo esme atitinka pavedimo teisinius santykius.

Pasitaiko nuomonių⁶⁰, kad tokia LAT pozicija yra pagrįsta seno Akcinių bendrovių įstatymo⁶¹ nuostatomis ir vertintina kritiškai. Tačiau LAT⁶² patvirtino savo suformuotą poziciją ir įsigaliojus naujam ABI⁶³. Jis dar kartą pažymėjo, kad bendrovės vadovo teisinė padėtis yra specifinė dėl to, kad tarp bendrovės ir vadovo susiklostantys santykiai atitinka ne darbo, o civilinius teisinius santykius, kuriems taikytinos pavedimo sutartį reglamentuojančios teisės normos.

Lietuvos Respublikos CK 6.756 straipsnio 1 dalyje yra pateikiama pavedimo sutarties samprata: pavedimo sutartimi viena šalis (įgaliotinis) įsipareigoja kitos šalies vardu (įgaliotojo) vardu ir lėšomis atlikti tam tikrus teisinius veiksmus su trečiaisiais asmenimis. Sudarius tokią sutartį įgaliotiniui kyla fiduciarinės pareigos veikti sąžiningai ir rūpestingai, kad įvykdymas geriausiai atitiktų įgaliotojo interesus, bei vengti asmeninio interesų konflikto su įgaliotojo interesais⁶⁴. Tačiau sprendžiant klausimą, ar su bendrovės vadovu galima vietoj darbo sutarties sudaryti pavedimo sutartį, atsakymas būtų neigiamas, kadangi „nepaisant civilinės teisinės bendrovės vadovo ir

kooperatyvų sąjunga, Nr. 3K-3-123/2006, kat. 11.9.12; 19.2; 95.3; Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 27 d. nutartis c.b. AB „Dirbtinis pluoštas“ v. G. P., Nr. 3K-3-480/2004, kat. 18.2; 21.6 ir kt.

⁶⁰ Greičius R. Įmonių vadovų fiduciarinės pareigos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S).- Vilnius, 2005, P. 183- 184.

⁶¹ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių pakeitimo ir papildymo įstatymas//Valstybės žinios, 1998, Nr. 36-961. Šio įstatymo 29 straipsnio 11 dalyje buvo numatyta, kad jei administracijos vadovas ar jo įgaliotas asmuo sudarė sandorį ar atliko kitus neteisėtus veiksmus, viršijusius normalią gamybinę-ekonominę riziką, ir tai bendrovei padarė žalos (įskaitant ir negautą pelną) arba dėl to šie asmenys gauna tiesioginės ar netiesioginės naudos bendrovės ar kitų jos akcininkų sąskaita, bendrovės akcininkas ar akcininkai turi teise teismine tvarka reikalauti atlyginti dėl tokio sandorio arba tokių veiksmų jos patirtą žalą (įskaitant ir negautą pelną).

⁶²Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 27 d. nutartis c.b. AB „Dirbtinis pluoštas“ v. G. P., Nr. 3K-3-480/2004, kat. 18.2; 21.6; Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2005 m. balandžio 4 d. nutartis c.b. UAB „Coris Vilnius“ v. M. M., Nr. 3K-3-230/2005, kat. 21.4.2.8; 44.2.4.1; 24.1; Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 15 d. nutartis c.b. V. S. v. *Kooperatinė bendrovė Lietuvos kooperatyvų sąjunga*, Nr. 3K-3-123/2006, kat. 11.9.12; 19.2; 95.3 ir kt.

⁶³ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas// Valstybės žinios. 2003. Nr. 123- 5574, įsigaliojęs nuo 2004 m. sausio 1 d.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262, įsigaliojęs nuo 2001 m. liepos 1 d.

bendrovės tarpusavio santykių prigimties, šie santykiai turi būti įforminami ir ginčai nagrinėjami pagal Darbo kodekso taisykles.”⁶⁵ Be to, kaip jau buvo minėta anksčiau, ABĮ yra numatytas imperatyvus reikalavimas, kad su bendrovės vadovu yra sudaroma darbo sutartis⁶⁶. Todėl taip kyla neatitikimas tarp teismų praktikoje padarytos išvados, kad bendrovės vadovui visuomet turi būti taikoma visiška civilinė atsakomybė, ir naujojo ABĮ nuostatų, kurios reglamentuoja, kad bendrovės vadovo atsakomybės klausimai priklauso darbo teisės reguliavimo sferai.

Įdomu tai, kad jeigu bendrovė bankrutuoja, su teismo paskirtu administratoriumi susiklosto kitokie teisiniai santykiai nei su vadovu- su juo sudaroma ne darbo, bet pavedimo sutartis. Pažvelgus į LR individualių įmonių įstatymą⁶⁷ rastume nuostatą, kad kai individualios įmonės vadovu savininkas paskiria kitą asmenį, su individualios įmonės vadovu sudaroma darbo ar civilinė sutartis. Šiuo atveju su individualios įmonės vadovu jau būtų galima sudaryti pavedimo sutartį. Vadinasi, nors „bendrovės vadovo santykiai savo esme yra civiliniai pavedimos santykiai, tačiau tai, ar jie bus įforminti darbo, ar pavedimo sutartimi, priklauso nuo įmonės rūšies ir nuo įstatymo reikalavimų”.⁶⁸

Manytume, kad ABĮ 37 straipsnio 4 dalies nuostatą būtų galima pakeisti taip, kad su bendrovės vadovu būtų galima sudaryti ne tik darbo sutartį, bet ir civilinę, kadangi toks reglamentavimas labiau atspindėtų bendrovės vadovo dualų statusą ir leistų pačioms šalims pasirinkti sudaromos sutarties rūšį.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad bendrovės vadovo padėtis yra kur kas aiškesnė negu bendrovės valdybos nario, kadangi sistemingai aiškinant ABĮ ir Civilinio kodekso normas bei turint galvoje, kad norma, numatanti galimybę sudaryti darbo sutartis su bendrovės vadovu, yra specialioji teisės norma, teigtina, kad „galiojantys teisės aktai nenumato galimybės sudaryti darbo sutartis su valdybos nariais, jei valdybos nario pareigos yra vienintelės darbo sutartyje numatytos darbuotojo pareigos”⁶⁹. Valdybos nario, skirtingai nuo bendrovės vadovo, funkcijos savo esme nėra susijusios su bendrovės kasdiene veikla ir dažniausia nėra pagrindinis asmens pragyvenimo šaltinis. Galima būtų paminėti, kad LAT šiuo klausimu yra išreiškęs savo poziciją⁷⁰ konstatuodamas, kad valdybos nariams kaip ir bendrovės vadovui pavedama veikti bendrovės vardu Akcinių bendrovių įstatymo ir bendrovės įstatų pagrindu, todėl šie santykiai kvalifikuotini kaip pavedimo (ne darbo) teisiniais santykiais. Todėl atsižvelgiant į tokią LAT formuojamą praktiką, galima būtų daryti išvadą, kad su

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 15 d. nutartis c.b. V. S. v. *Kooperatinė bendrovė Lietuvos kooperatyvų sąjunga*, Nr. 3K-3-123/2006, kat. 11.9.12; 19.2; 95.3;

⁶⁶ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas// Valstybės žinios. 2003. Nr. 123- 5574, įsigaliojęs nuo 2004 m. sausio 1 d.

⁶⁷ Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas//Valstybės žinios, 2003, Nr. IX-1805, 7 straipsnio 4 dalis.

⁶⁸ Gontienė K. Įmonės vadovo teisiniai santykiai su įmone: priėmimas į darbą ir santykių nutraukimo ypatumai//Juristas, 2006, Nr. 9, P. 40.

⁶⁹ Ščukas L. Valdybos nario statusas ir atsakomybė// Juristas, 2005. Nr. 1. P. 7-10.

valdybos nariais gali būti sudaroma civilinės sutartys, valdymo sutartys, pavedimo sutartys, tačiau neturėtų būti sudaroma darbo sutartys, kuriose nurodoma, kad darbo funkcijos yra valdybos nario funkcijos.

Daugumos valstybių teisė pripažįsta, kad bendrovę ir jos vadovą sieja civiliniai santykiai. Tokiam vertinimui turi įtakos tas faktas, kad „daugelyje užsienio valstybių darbo sutartis yra laikoma viena iš civilinių sutarčių rūšių ir darbo sutartį reguliuojančios teisės normos yra civiliniame, o ne kokiame nors kitame kodekse”⁷¹. Be to, paprastai valstybių teisė pripažįsta, kad tarp bendrovės vadovo ir bendrovės santykiai susiklosto ne darbo sutarties, o pavedimo sutarties pagrindu.

Kalbant apie bendrovės valdybos narių atsakomybės ribojimą sutartimi, pažymėtina, kad Europos Sąjungos valstybių narių įstatymai skirtingai reglamentuoja valdybos nario statusą ir galimą santykį su bendrove, o daugeliu atveju, tai paliekama pačių bendrovių savireguliacijai. Valstybių praktiką šiuo klausimu būtų galima diferencijuoti į tokias grupes:

- 1) su valdybos nariais yra sudaromos darbo sutartys;
- 2) su valdybos nariais yra sudaromos paslaugų/dalyvavimo valdyboje sutartys;
- 3) su valdybos nariais yra sudaromos sutartys dėl atsakomybės apribojimo;
- 4) formaliai jokios sutartys su valdybos nariais nėra sudaromos, jie veikia kaip bendrovės atstovai nuo jų paskirimo ir jų “sutarties” su bendrove sąlygos- tai įstatymų ir bendrovės steigimo dokumentuose numatyti jiems taikomi reikalavimai.⁷²

Kai kuriose valstybėse bendrovės ir bendrovės vadovo santykiai grindžiami paslaugų sutartimi (angl.- *service contract*). Pavyzdžiui, Vokietijoje, bendrovės įstatai gali numatyti tam tikrą “hierarchiją” tarp valdybos narių, kuomet vienam valdybos nariui yra suteikiama neribota kompetencija visose bendrovės valdymo srityse, o tuo tarpu kitiems gali būti priskiriamos tik specifinės bendrovės valdymo sritys. Tokie kompetencijos apribojimai, nustatyti bendrovės įstatuose ir įtvirtinti paslaugų sutartyje, tiesiogiai įtakoja ir bendrovės valdybos nario atsakomybę už savo pareigų vykdymą ribas, t.y. numato ribotą valdybos nario atsakomybę bendrovei tik toje srityje, už kurią jis yra atsakingas.⁷³

Daugelyje valstybių dalis bendrovės valdybos narių taip pat yra ir bendrovės darbuotojai, todėl papildomos sutartys su jais nesudarinišamos. Valstybėse, turinčiose vienpakopę bendrovės

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 27 d. nutartis c.b. AB „Dirbtinis pluoštas” v. G. P., Nr. 3K-3-480/2004, kat. 18.2; 21.6.

⁷¹ Abramavičius A., Mikelėnas V. Įmonių vadovų teisinė atsakomybė. Antras leidimas.-Vilnius: Justitia, 1999 P. 265.

⁷² Europos Sąjungos valstybių narių ribotos atsakomybės bendrovių veiklą reglamentuojančių teisės normų palyginamoji analizė. Mokslinis tiriamasis darbas. Parengta advokatų kontoros “LAWIN”. <http://www.ukmin.lt/lt/strategija/studijos/php> (prisijungimo laikas: 2006 05 26).

⁷³ Company Law in Europe, Division E, Germany, Butterworths, 2003-2005 m., tekste Europos Sąjungos valstybių narių ribotos atsakomybės bendrovių veiklą reglamentuojančių teisės normų palyginamoji analizė. Mokslinis tiriamasis

valdymo sistemą, kuomet yra sudaromas vienas administracinis organas, vykduojantieji direktoriai dažniausia yra bendrovės darbuotojai. Tuo tarpu nevykduojantieji direktoriai paprastai yra nepriklausomi atstovai ir su jais dažniausiai yra sudaromos sutartys dėl paslaugų, dalyvavimo valdyboje. Kaip pavyzdį būtų galima paminėti Didžiąją Britaniją. Šios šalies teisės doktrinoje akcentuojama dualistinė bendrovės vadovo padėtis, t.y. viena vertus jis laikomas bendrovės patikėtiniu, jos agentu, kurį su bendrove sieja paslaugų sutartis. Kita vertus, bendrovės vadovas laikomas bendrovės turto patikėtiniu (angl.- *trustee*), todėl jį ir bendrovę sieja ir patikėjimo santykiai. Didžiosios Britanijos teisė numato aišką nuostatą, kad jokiais atvejais bendrovės valdybos narių atsakomybė negali būti apribota ir bet kokios sutartys dėl atsakomybės apribojimo negalioja, išskyrus keletą įstatyme numatytų išimčių. Tačiau įstatymas kartu aiškiai reglamentuoja, kad šis apribojimas nedraudžia bendrovėms apdrausti valdybos narių atsakomybę civilinės atsakomybės draudimu.

Galima daryti išvadą, kad nors ABI ir reglamentuoja, kad bendrovė su vadovu sudaro darbo sutartį, tačiau savo esme šie santykiai yra ne darbo teisiniai santykiai, o civiliniai teisiniai santykiai, kuriems taikytinos pavedimo sutartį reglamentuojančios teisės normos. Toks neatitikimas tarp teismų suformuotos praktikos ir ABI nuostatų yra naikintinas, siūlant pakeisti ABI 37 straipsnio 4 dalį ir numatyti joje galimybę sudaryti ne tik darbo sutartį, bet ir civilinę. Toks reglamentavimas labiau atspindėtų bendrovės vadovo dualų statusą ir leistų pačioms šalims pasirinkti sudaromos sutarties rūšį.

3. Bendrovės valdymo organų narių civilinės atsakomybės atsiradimo pagrindai

Bendrovės valdymo organų nariai, užtikrindami bendrovės veiklos organizavimą ir vadovavimą, privalo veikti laikydamiesi protingumo, sąžiningumo bei lojalumo pareigų, nepažeisti imperatyvių įstatymo normų, bendrovės vidaus dokumentų nuostatų. Netinkamai vykdydami savo pareigas bendrovės valdymo organų nariai gali padaryti žalos tiek pačiai bendrovei, tiek tretiesiems asmenims.

Teisės teorijoje yra išskiriamos šios bendrovės valdymo organų narių civilinės atsakomybės instituto funkcijos:

- *kompensacinė*. Bendrovės valdymo organų civilinės atsakomybės pirminis tikslas yra atlyginti žalą, kuri atsirado dėl bendrovės vadovo pareigų nevykdymo ar netinkamo jų vykdymo, siekiant atkurti nukentėjusio turtinę padėtį, kuri buvo iki jo teisių pažeidimo;

- *prevencinė*. Pats civilinės atsakomybės egzistavimas veikia bendrovės vadovo elgesį, todėl mastydamas jis turi prieiti prie išvados, kad jam nenaudingas toks elgesys, iš kurio kyla jo civilinė atsakomybė.⁷⁴

Lietuvos teismų praktikoje palyginti yra mažai bylų dėl žalos padarytos neteisėtais vadovo veiksmais atlyginimo. Tačiau tai nereiškia, kad Lietuvoje bendrovių vadovai dirba nedarydami žalos. Neretai žalos atlyginimo klausimas išsprendžiamas taikiai, ne teismo tvarka.

Ieškinį, dėl bendrovei padarytos žalos bendrovės valdymo organų narių veiksmais, gali pareikšti bendrovės *akcininkas*.⁷⁵ Pažymėtina, kad įstatymas nesieja akcininko teisės pareikšti ieškinį su jo turimų akcijų skaičiumi. Taip pat netiesioginį ieškinį⁷⁶ skolininko vardu ir interesais gali pareikšti skolininko *kreditorius*, kuomet yra šios sąlygos:

- kreditorius turi konkrečiai apibrėžtą bei vykdytiną reikalavimo teisę (yra suėję piniginės prievolės vykdymo terminai, yra vykdomasis raštas ir panašiai) skolininko atžvilgiu;
- skolininkas turi turėti teisę, kurią galima priešinti kitų asmenų pareigoms;
- skolininkas pats neįgyvendina savo turtinės teisės ir taip pažeidžia kreditoriaus interesus. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad jei skolininkas turi pakankamai turto kreditoriaus reikalavimams patenkinti, tai pastarasis neturi teisės reikšti netiesioginio ieškinio⁷⁷.

Netiesioginiu ieškiniu išreikalautas turtas įskaitomas į skolininko turtą ir naudojamas visų skolininko kreditorių reikalavimams tenkinti.

Reikalavimams, atlyginti vadovo neteisėtais veiksmais bendrovei padarytą žalą, pareikšti taikytinas sutrumpintas *trejų metų* ieškinio senaties terminas⁷⁸

Kolegialių bendrovės valdymo organų atsakomybės ypatumas- *solidarumas*. Tai reiškia, kad atlyginti nuostolius galima reikalauti bet kurio kolegialaus valdymo organo nario, o vėliau šio organo nariai gali spręsti, kaip pasidalinti atsakomybę.

Civilinei atsakomybei (taigi ir bendrovės valdymo organų civilinei atsakomybei) kilti Lietuvos teisė reikalauja keturių sąlygų: žalos, priežastinio ryšio, kaltės ir neteisėtos veikos.

Žala yra būtina civilinės atsakomybės taikymo sąlyga. Ji teisės doktrinoje dažniausiai apibrėžiama kaip „teisės saugomų asmeninių ir turtinių vertybių sunaikinimas ar pakenkimas neteisėtais veiksmais, sukėlus neigiamų pasekmių, kurias pagal įstatymus galima įvertinti turtine

⁷⁴ Cohen Z. Directors' Negligence Liability to Creditors: A Comparative and Critical view//The Journal of Corporation Law. 2001. Winter. P. 352. <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=9&hid=116&sid=82e1e5ea-456b-48e8-9818-73c10139a0de%40sessionmgr103> (prisijungimo laikas: 2006 05 19).

⁷⁵ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas// Valstybės žinios. 2003. Nr. 123- 5574, įsigaliojęs nuo 2004 m. sausio 1 d., 16 str. 1 dalies 4 punktą.

⁷⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262, įsigaliojęs nuo 2001 m. liepos 1 d., 6.68 str.

⁷⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I).- Vilnius: Justitia, 2003. P.111-112.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios. 2003. Nr. 123-5574, įsigaliojęs nuo 2004 m. sausio 1d.;1.125 str. 8 dalis.

išraiška”⁷⁹. Neteisėtais bendrovės vadovo veiksmais bendrovei paprastai padaroma turtinė žala-tiesioginė (turto vertės sumažėjimas, išlaidos ir pan.) ir netiesioginė (negautos pajamos). Bendrovės dalykinė reputacija gali pablogėti ir taip atsirasti neturtinė žala, jei vadovas paskleidžia apie bendrovę tikrovės neatitinkančius faktus. Tokią žalą jis taip pat privalo atlyginti.

Vadovas atsako už bendrovei padarytą žalą tik tada, jei žala kilo dėl jo neteisėtų veiksmų, todėl jis neatsakingas:

- 1) už žalą, kuri atsirado iki jo paskyrimo vadovu, išskyrus atvejus, kuomet bendrovės vadovas tęsia neteisėtus ankstesniojo vadovo veiksmus;
- 2) ir kitų darbuotojų veiksmais sukeltą žalą (tačiau jis atsakingas už darbuotojų sukeltą žalą, jei ši kilo dėl nepakankamos darbuotojų kontrolės, netinkamo veiklos organizavimo)⁸⁰.

Atlyginami tik tokie nuostoliai, kurie susiję su veiksmais, nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmų rezultatu⁸¹. Vertinant *priežastinį ryšį* tarp neteisėtų veiksmų ir žalos bendrovei, reikia turėti omeny, kad Lietuvos teismai siekdami nustatyti ar yra priežastinis ryšys taiko lankstaus priežastinio ryšio teoriją, kuri faktiškai sudaro sąlygas taikyti ir tiesioginio (asmuo atsako už žalą tik tuomet, kai žala yra tiesioginė jo veiksmų pasekmė), ir adekvataus (asmens veiksmai kartu su kitomis priežastimis žalos atsiradimo tikimybę paverčia tikrove, todėl laikoma, kad asmuo atsakingas už žalą, nes tarp jo veiksmų ir žalos egzistuoja adekvatus ryšys) priežastinio ryšio doktrinas.

Civilinėje teisėje *kaltė* suprantama ir aiškinama objektyviai, t.y. kaip žalą padariusio asmens elgesio vertinimas pagal objektyvius standartus. Sprendžiant civilinės atsakomybės klausimą, svarbu ne jo paties požiūris į savo veiksmus ir jų pasekmes, o jo elgesio atitikimas protingo, apdairaus, rūpestingo žmogaus elgesio standartui (*bonus pater familias*). Civilinėje teisėje išskiriamos kaltės formos: tyčia ir neatsargumas. Bendrovės valdymo organų narių kaltės forma gali turėti įtakos draudžiant bendrovės vadovą civiline atsakomybe, kadangi draudimo bendrovė gali neprisiimti rizikos už tyčinius veiksmais padarytą žalą.

Kaltė, kaip civilinės atsakomybės sąlyga yra preziumuojama, todėl bendrovė ar kitas subjektas pareiškęs ieškinį bendrovės vadovui dėl nuostolių atlyginimo, neprivalo įrodinėti, kad vadovas kaltas. Priešingai- bendrovės vadovas norėdamas išvengti atsakomybės turėtų įrodyti, kad nuostoliai atsirado ne dėl jo kaltės. Bendrovės vadovas kaltės prezumpcijos nepaneigia, jei

⁷⁹ Abramavičius A., Mikelėnas V. Įmonių vadovų teisinė atsakomybė. Antras leidimas.- Vilnius: Justitia, 2001. P.239.

⁸⁰ Pacevičius Ž. Administracijos vadovo atsakomybė už bendrovei padarytą žalą//Juristas. 2004, Nr 4. P. 10.

⁸¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios. 2003. Nr. 123-5574, įsigaliojęs nuo 2004 m. sausio 1d.; 6.247 str.

nepateikia patikimų argumentų, kurie teiktų pagrindą pripažinti, kad jis (vadovas) veikė išimtinai bendrovės interesais ir siekė naudoti bendrovei⁸².

Asmens veikos neteisėtumas yra būtina civilinės atsakomybės sąlyga. Neteisėtumas suprantamas kaip svetimos subjektyvinės teisės pažeidimas neesant tam pakankamo teisinio pagrindo, pasireiškiantis draudimo pažeidimu, nurodymo nevykdymu, leidimo ar suvaržymo ribų nepaisymu, bendro ar konkretaus pobūdžio teisinės pareigos nesilaikymu, piktnaudžiavimu teise. Tik konstatavus, kad konkretus elgesys neatitinka teisės nustatytų elgesio standartų, daroma išvada, kad žalą padariusiam asmeniui atsirado pareiga atlyginti ją. Civilinė teisė, skirtingai nei administracinė ar baudžiamoji, nepateikia išsamaus ir baigtinio veikų sąrašo, dėl kurių gali būti padaroma žala ir kurie laikomi neteisėtais. Tai lemia civilinės teisės reguliuojamas platus santykių spektras bei dispozityvi šios teisės šakos prigimtis, kuri leidžia pasirinkti šalims, ar taikyti atsakomybę, be to šalims yra suteikiama teisė susitarti. Kad būtų konstatuotas faktas, kad bendrovės vadovas atlieka neteisėtus veiksmus, reikia nustatyti, jog jis pažeidžia savo kaip bendrovės vadovo pareigas ir veikia priešingai bendrovės interesams⁸³. Bendrovės vadovo pareigas nustato ne tik įstatymai, bet ir bendrovės įstatai, visuotinio akcininkų susirinkimo priimti sprendimai, pareiginiai nuostatai. Be to, pats teisinių santykių pobūdis tarp bendrovės ir jos valdymo organų suponuoja savitus įpareigojimus. Todėl neteisėti bendrovės valdymo organų narių veiksmai gali reikštis tiek įstatymų pažeidimu (nurodytų pareigų nevykdymas arba netinkamas jų vykdymas, kompetencijos viršijimas), tiek vidaus dokumentų (bendrovės įstatų, visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų, pareiginių nuostatų ir kt.) pažeidimu, taip pat bendrųjų pareigų pažeidimu, kurios kyla iš specifinės bendrovės valdymo organų narių padėties⁸⁴. Kaip jau buvo minėta anksčiau⁸⁵, tarp bendrovės ir jos vadovo susiklosto fiduciariniai santykiai. Todėl bendrovės vadovas privalo elgtis protingai, sąžiningai, rūpestingai ir apdairiai, kad būtų užtikrinti jo vadovaujamos bendrovės interesai. Šių pareigų analizei ir yra daugiausia dėmesio skiriama šiame darbe, kadangi fiduciarinės pareigos nubrėžia gaires, kokiais principais vadovaujantis turi būti įgyvendinama bendrovės valdymo organų kompetencija, kuri yra įvirtinta tiek įstatymuose, tiek bendrovės vidaus dokumentuose.

3.1 Fiduciarinių pareigų rūšys

⁸² Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2002 m. gruodžio 18 d. nutartis c.b. *Vokietijos bendrovė „Gretsch-Unitas GmbH“ ir UAB „Gretsch-Unitas Baltic“ v. V. S.*, Nr. 3K-3-1590/2002, kat. 21.6, 21.2.2.1, 2.11.

⁸³ Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2002 m. gruodžio 18 d. nutartis c.b. *Vokietijos bendrovė „Gretsch-Unitas GmbH“ ir UAB „Gretsch-Unitas Baltic“ v. V. S.*, Nr. 3K-3-1590/2002, kat. 21.6, 21.2.2.1, 2.11.

⁸⁴ Corporate Governance, Directors' Duties and Shareholders Relations. What Are Fiduciary Duties? <http://www.manches.com/practices/corporate/service.php?id=250>. (prisijungimo laikas: 2006 10 10).

⁸⁵ Šio darbo 1.2 skyrius.

Skirtingose valstybėse fiduciarinių santykių turinys yra aiškinamas nevienodai. Pavyzdžiui, dalis JAV mokslininkų fiduciarines pareigas apibūdina kaip trijų pareigų- lojalumo, sąžiningumo (ang.-*good faith*) ir rūpestingumo triadą⁸⁶. Anglijoje fiduciarinės pareigos yra išskiriamos į dvi stambias kategorijas: pirma, pareiga veikti sąžiningai, gera valia ir atlikti funkcijas tinkamai; antra- veikti rūpestingai ir stropiai. Toks fiduciarinių pareigų skirstymas susiformavo teismų praktikoje, tačiau einama ta linkme, kad jos būtų kodifikuotos. Airijoje bendrovės vadovo fiduciarines pareigas reglamentuoja bendroji teisė, teisingumo teisė ir įstatymai. Čia išskiriamos tokios fiduciarinės pareigos: veikti sąžiningai bendrovės interesais; vengti interesų konflikto; veikti protingai, atsargiai, rūpestingai. Pripažįstama, kad šios fiduciarinės pareigos yra tiek susijusios tarpusavyje, kad neretai pažeidus vieną iš šių pareigų pažeidžiama ir kitos (pavyzdžiui, pažeidus pareigą veikti lojaliai, dažniausia pažeidžiama ir pareiga veikti sąžiningai, protingai bendrovės atžvilgiu). Vokietijoje nedetalizuojama fiduciarinių pareigų, tiesiog bendrovės vadovams nustatomas bendras reikalavimas būti stropiam verslininkui.

Lietuvoje teisės doktrina šiuo klausimu nėra gausi. Vieni autoriai teigia, kad Lietuvos teisės aktų normose pripažįstama, kad tarp valdymo organų ir pačios bendrovės bei jos dalyvių (akcininkų) yra fiduciariniai santykiai.⁸⁷ Kiti autoriai mano, kad fiduciarinės pareigos aiškinamos ir siejamos vien tik su užsienio teise ir praktika, kur atitinkamos pareigos laikomos fiduciarinėmis. Tačiau reikia pripažinti, kad vis dėl to Lietuvos teisės aktuose apskritai nevertinama fiduciarinių pareigų sąvoka, nors panagrinėjus jų nuostatas reglamentuojančias bendrovės vadovo pareigas, galima būtų teigti, kad “tam tikras įpareigojantis elgesys traktuotinas kaip fiduciarinių pareigų kategorija”.⁸⁸ Be to LAT⁸⁹ yra pabrėžęs, kad bendrovę ir jos organus sieja fiduciariniai, t.y. grindžiami tarpusavio pasitikėjimu, santykiai, tad visi bendrovės valdymo organai privalo veikti vadovaudamiesi išimtinai bendrovės interesais.

Remiantis LR CK 2.87 straipsniu⁹⁰ bei teismų praktika⁹¹, galima išskirti šias bendrovės valdymo organų narių fiduciarines pareigas: veikti sąžiningai ir protingai; būti lojaliam bendrovei.

⁸⁶ Salet H. A., Delaware's Good Faith//Cornell Law Review, No. 89, 2003-2004 („Heinonline” duomenų bazė: <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/clqv89&id=470&size=2&collection=journals&terms=delaware%20s%20good%20faith>, prisijungimo laikas: 2006 11 28).

⁸⁷ Čerka P. Ar vakarų valstybių teisėje valdymo organams nustatyti rūpestingumo pareigos (*duty of care*) principai ir standartai taikytini Lietuvos bendrovių teisėje?//International Journal of Baltic Law, Nr.1, 2002 m. P.60.

⁸⁸ Greičius R. Įmonių vadovų fiduciarinės pareigos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S).- Vilnius, 2005, P. 60.

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2000 m. kovo 29 d. nutartis c. b. *Vilniaus miesto valdyba v. AB „Sangreta”*, nr. 3K-3-383/2000, kat.; Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2002 m. birželio 19 d. nutartis c.b. *L.B. v. ADB „Snoro garantas”, AB bankas „Snoras”*, Nr. 3K-3-880/2002, kat. 2.4.3.12, 2.7, 2.8, 2.11, 7.3, 7.4.

⁹⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios. 2003. Nr. 123-5574, įsigaliojęs nuo 2004 m. sausio 1d. 2.87 straipsnyje Pagal šį straipsnį bendrovės vadovas privalo:

- 1) veikti sąžiningai ir protingai juridinio asmens ir kitų juridinio asmens organų atžvilgiu;
- 2) būti lojalus juridiniam asmeniui;
- 3) laikytis konfidencialumo;

Šios pareigos įtvirtintos neatskleidžiant jų turinio, o teismai paprastai konstatuoja tik jų buvimą nesigilindami į jų esmę.

3.1.1 Bendrovės vadovo pareiga veikti protingai

Pareiga veikti protingai siejama su civilinės teisės protingumo principu. Protingumo kriterijus reiškia, kad „asmens veiksmus konkrečioje situacijoje būtina vertinti pagal apdairaus, rūpestingo, atidaus asmens (*bonus pater familias*) elgesio konkrečioje situacijoje etaloną”.⁹² Šiuo atveju, bendrovės vadovas laikomas kaltas, jei atsižvelgiant į prievolės esmę bei kitas aplinkybes jis nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina.

Taigi, protingumo principas yra siejamas su *rūpestingumo* pareiga (angl.- *duty of care*). Ji gali būti apibūdinama kaip „įmonės ir jos akcininkų teisė reikalauti iš įmonės administracijos vadovo veikti įmonės interesais, kvalifikuotai, protingai, rūpestingai, apdairiai”.⁹³ Konstitucinis Teismas yra pabrėžęs, kad net ir tada, kai “nėra atskirai aptartų sąlygų dėl rūpestingo elgesio, kreditorius turi teisę reikalauti, kad laikinas jo turto valdytojas ir naudotojas elgtųsi su valdomu ir naudojamu jo turtu kaip protingas ir rūpestingas žmogus”⁹⁴

Asmens elgesys, kuriuo pažeidžiama rūpestingumo pareiga, t.y. kuris neatitinka normalių, paprastai reikalaujamų atidaus, atsargaus elgesio reikalavimų, įstatymų įvardijamas kaip neatsargus. Be to šiuolaikinis požiūris į protingumo pareigą pasižymi dar ir tuo, kad ji vertinama ne tik objektyviuoju kriterijumi (asmens veiksmai konkrečioje situacijoje turi būti vertinami, pagal apdairaus, rūpestingo žmogaus standartą (*bonus pater familias*)), bet ir subjektyviuoju, kuris reiškia,

-
- 4) vengti situacijos, kuomet juridinio asmens valdymo organo nario asmeniniai interesai prieštarauja ar gali prieštarauti juridinio asmens interesams (vengti interesų konflikto), jei tokios situacijos susiklosto- privalo apie jas pranešti kitiems juridinio asmens organo nariams arba juridinio asmens dalyviams nurodant jų pobūdį ir jei įmanoma vertę;
 - 5) nepainioti juridinio asmens turto su savo turtu arba naudoti jį ar informaciją, kurią jis gauna būdamas juridinio asmens organo nariu, asmeninei naudai ar naudai trečiajam asmeniui gauti be juridinio asmens dalyviu sutikimo.
 - 6) kuomet juridinio organo narys gali sudaryti sandorį su juridiniu asmeniu, kurio organo narys jis yra, apie tokį sandorį jis nedelsdamas turi pranešti kitiems juridinio asmens organams arba juridinio asmens dalyviams;
 - 7) privalo atlyginti žalą, kurią padarė nevykdydamas arba netinkamai vykdydamas pareigas, visiškai, jei įstatymai, steigimo dokumentai ir sutartis nenumato kitaip.

⁹¹ Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2005 m. vasario 7 d. nutartis c.b. *UAB „Khartli” v UAB „Diagnostikos poliklinika”*, Nr. 3K-3-16/2005, kat. 27.11; Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2002 m. birželio 19 d. nutartis c.b. *L.B. v. ADB „Snoro garantas”, AB bankas „Snoras”*, Nr. 3K-3-880/2002, kat. 2.4.3.12, 2.7, 2.8, 2.11, 7.3, 7.4; Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2004 m. kovo 15 d. nutartis c.b. *A. K. v UAB „Interarbo”*, Nr. 3K-3-192/2004, kat. 18.2; 21.6 ir kt.

⁹² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos.- Vilnius: Justitia, 2002. P. 76.

⁹³ Abramavičius A., Mikelėnas V. Įmonių vadovų teisinė atsakomybė. Antras leidimas.- Vilnius: Justitia, 2001. P. 291.

⁹⁴ Konstitucinio Teismo 1997 m. balandžio 8 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos administracinių pažeidimų kodekso 26 straipsnio pirmos dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai”, www.lrkt.lt/dokumentai/1997/n7I0408a.htm, (Valstybės žiniuose skelbta 1997 04 11, Nr. 11- 770).

kad sprendžiant bendrovės valdymo organo nario atsakomybės klausimą, reikia analizuoti, ar asmuo galėjo, ką nors žinoti, daryti ar nedaryti, atsižvelgiant į daugelį subjektyvių aplinkybių, kurios priklauso nuo konkretaus asmens. Pažymėtina, kad bendrovės valdymas yra profesinė veikla, kuri reikalauja tam tikros kvalifikacijos ir žinių, todėl vadovams turėtų būti taikomi aukštesnio elgesio standartai⁹⁵.

Nors LR CK įtvirtintas protingumo kriterijus yra apibūdinamas tik objektyviuoju kriterijumi, tačiau LAT⁹⁶ yra pabrėžęs, kad sprendžiant klausimą, ar vadovo veiksmai atitiko atidumo ir rūpestingumo reikalavimus reikia atsižvelgti į tai, ar esant tokiai pat situacijai rūpestingas, apdairus ir protingas vadovas būtų pasielgęs analogiškai. Turi būti atsižvelgta ir į vadovo individualias savybes, pavyzdžiui, tokias kaip amžius, kvalifikacija, profesija, specialybė, sveikata ir kitas reikšmingas aplinkybes. Be to rūpestingumo pareigos laipsnis gali keistis priklausomai nuo verslo rūšies ir dydžio, bei nuo aplinkybių visumos, kuriomis remiantis buvo priimtas sprendimas (pavyzdžiui, banko valdytojams yra taikomi aukštesni rūpestingumo pareigos standartai nei paprastų bendrovių vadovams).

Laikoma, kad vadovas veikė apdairiai ir rūpestingai, jei vadovavosi informacija, susijusia su priimamu sprendimu (ar atliekamu veiksmu). Objektyvi yra tokia informacija, kurią sudaro konkretūs faktai, tų faktų pagrindu daromi vertinimai. Tai gali būti finansų ekspertų prognozės, oficialūs duomenys apie padėtį rinkoje, kompetentingų asmenų ataskaitos, nuomonės, turto ekspertų įvertinimai ir t.t. Su sprendimu susijusi informacija yra ta, kurią tokiomis pat aplinkybėmis būtų nagrinėjęs rūpestingas ir apdairus vadovas, atsižvelgiant į individualias vadovo savybes bei kitas reikšmingas aplinkybes.

Pastebėtina, kad bendrovės valdymo organų nariai rūpestingumo pareigą turi ne tik bendrovės atžvilgiu, tačiau ir akcininkų, kreditorių, darbuotojų bei kitų asmenų atžvilgiu.⁹⁷

Bendrovės vadovo rūpestingumo pareiga yra glaudžiai susijusi su daugybės teisės aktų nustatytais reikalavimais, kurių privalo bendrovė laikytis vykdydama savo veiklą. Paprastai už šių reikalavimų laikymąsi yra atsakingas bendrovės vadovas. Todėl, jei bendrovė nustatytų reikalavimų nesilaiko ir dėl to jai taikomos sankcijos, tai šiuos nuostolius bendrovei privalo atlyginti vadovas.

Dažnai pasitaikantis rūpestingumo pareigos pažeidimas yra įstatymuose nustatytos valdymo organo kompetencijos viršijimas. Pavyzdžiui, ABĮ 37 straipsnio 8 dalis numato, kad bendrovės vadovas ilgalaikio turto, kurio vertė didesnė nei 1/20 bendrovės įstatinio kapitalo, įsigijimo sandorius gali sudaryti tik remdamasis atitinkamu bendrovės valdybos, jei tokia sudaryta,

⁹⁵ Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2004 m. kovo 17 d. nutartis c.b. A. R. v. UAB „Besserlita“, Nr. 3K-3-213/2004, kat. 21.6, 21.2.2.1, 2.11.

⁹⁶ Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2002 m. birželio 19 d. nutartis c.b. L.B. v. ADB „Snoro garantas“, AB bankas „Snoras“, Nr. 3K-3-880/2002, kat. 2.4.3.12, 2.7, 2.8, 2.11, 7.3, 7.4.

⁹⁷ Greičius R. Įmonių vadovų fiduciarinės pareigos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S).- Vilnius, 2005. P. 147-165.

sprendimu. Šiuo atveju, jei vadovas sudaro sandorį be atitinkamo organo pritarimo, jis pažeidžia įstatymuose numatytą kompetenciją bei bendrovei sukelia prievoles, jei bendrovė neįrodo, kad trečiasis asmuo žinojo ar pagal aplinkybes negalėjo nežinoti, jog sandoris sudarytas viršijant organo kompetenciją. Sudarius sandorį pažeidžiant savo kompetenciją ir tokiais veiksmais sukeliant bendrovei žalos, pastaroji turi būti atlyginta.

Pažymėtina, kad be įstatymų, bendrovės vadovas rūpestingai privalo laikytis ir bendrovės įstatų, akcininkų susirinkimo, stebėtojų tarybos, valdybos sprendimų, pareiginių nuostatų. Tokių dokumentų nesilaikymas taip pat gali reikšti, kad vadovas pažeidė savo kompetenciją. Todėl sprendžiant ginčus dėl bendrovės vadovo atsakomybės, būtina išnagrinėti visus bendrovės vidaus dokumentus. Šiuose dokumentuose bendrovės vadovo kompetencija gali būti ribojama:

- nustatant, kad tam tikrus sandorius bendrovės vadovas gali sudaryti tik esant valdybos ir/ar visuotinio akcininkų susirinkimo pritarimui;
- steigimo dokumentuose gali būti numatyta kiekybinio atstovavimo taisyklė.

Nors situacijos susiklosto labai individualiai, tačiau būtų galima išskirti tokius atsakomybės dėl rūpestingumo pareigos pažeidimo atvejus:

- tinkamo apskaitos ir atskaitomybės tvarkymo neužtikrinimas;
- verslo administravimo standartų nesilaikymas (dokumentų pasirašymas jų neperskaičius, lėšų skolinimas neįvertinus skolininko finansinės padėties);
- įsipareigojimų prisiėmimas neįvertinus bendrovės galimybių;
- sandorio su susijusiu asmeniu sudarymas ne rinkos sąlygomis arba nustatant, nors ir teisėtas, tačiau bendrovei aiškiai nenaudingas sąlygas (pavyzdžiui, parduodant turtą, numatomas neprotingai ilgas atsikaitymo nereikalaujant palūkanų terminas);
- nepakankamai turimos informacijos analizė prieš priimant sprendimą arba papildomo tyrimo, kuris būtinas priimant konkretų sprendimą, neatlikimas;
- akcininkų ir kitų organų neinformavimas apie reikšmingas aplinkybes;
- nesirūpinimas darbuotojų parinkimu ir darbuotojų kontrole, t.y. netinkamas veiklos organizavimas;
- pernelyg didelių ar nepagrįstų atlyginimų (neatitinkančių darbo kiekio ir kokybės) nustatymas;
- teisėtų ir pagrįstų bendrovės kreditorinių reikalavimų nevykdymas;
- bendrovės lėšų naudojimas be teisėto pagrindo;

- bet koks neapdairumas ar nesidomėjimas arba nepakankamas domėjimasis bendrovės reikalais (pavyzdžiui, laiku nepareiškiamas ieškinys dėl bendrovei priklausančio reikalavimo).⁹⁸

Pareigos veikti protingai turinys, galima teigti, yra labai panašus į bendrosios teisės valstybių sistemos teisės suformuotas bendrovės vadovo apdairumo, rūpestingumo pareigas (angl. - *duty of care*), kurios susideda iš bendrovės valdymo organų narių atidumo, įgūdžių ir stropumo atliekant jiems pavestas funkcijas. Bendrosios teisės tradicijos valstybėse “ši pareiga neretai laikoma aplaidaus elgesio, kaip atskiro deliktinės atsakomybės pagrindo, aspektu”⁹⁹. Todėl ji kartais apibrėžiama kaip pareiga nesielgti aplaidžiai (angl. - *duty not to act negligently*).

Anglijos teisėje bendrovės valdymo organų narių elgesiui iš pradžių buvo taikomas žemas rūpestingumo standartas, kuris buvo suformuotas byloje *Overend Gurney & CO v. Gibb*¹⁰⁰. Čia buvo taikomas įprasto apdairumo testas, kuriuo vadovaujantis teismas išanalizavęs situaciją, turėjo atsakyti į klausimą ar valdymo organo narys veikė rūpestingai, jei jis veikė žinodamas tokius faktus, kurie yra tiek akivaizdūs, tiek aiškūs, tiek suvokiami, kad joks žmogus su įprastu apdairumu, veikdamas tokiomis aplinkybėmis, nepriimtų tokio paties sprendimo. Ilgainiui bendrovės valdymo organo nario elgesio standartas buvo griežtinamas ir buvo nuspręsta, kad protingai rūpestingo asmens elgesys turi būti vertinamas pagal bendras žinias, patyrimą, įgūdžius, kokių protingai galima tikėtis iš asmens, veikiančio kaip bendrovės vadovas, bei tokias žinias, patyrimą ir įgūdžius, kuriuos realiai bendrovės vadovas turi.

Prancūzijoje, Vokietijoje ir Ispanijoje yra nustatytos gana griežtas rūpestingumo pareigos standartas.¹⁰¹ Pavyzdžiui, Vokietijoje bendrovės vadovas turi veikti kaip protingas verslo vadybininkas, suvokdamas, kad jis yra asmuo, kuris vadovauja verslui ir kitų asmenų turtui. Prancūzijoje bendrovės vadovai turi pareigą aktyviai vadovauti ir stropiai dalyvauti bendrovės valdyje, priimti sprendimus, kurie yra geriausi bendrovės interesams. Tokios aplinkybės kaip asmens sveikata, amžius, nepatyrimas nėra pagrindas atleisti vadovą nuo civilinės atsakomybės už nerūpestingumą. Ispanijoje bendrovės vadovas turi veikti stropia, kaip paprastas, rūpestingas verslininkas. Jis privalo būti savo srities specialistas.

Taigi, galima daryti išvadą, kad protingumo pareiga pasižymi tuo, kad ji vertinama ne tik objektyviuoju kriterijumi (asmens veiksmai konkrečioje situacijoje turi būti vertinami, pagal apdairaus, rūpestingo žmogaus standartą (*bonus pater familias*)), bet ir subjektyviuoju, kuris reiškia,

⁹⁸ Civilka M., Pacevičius Ž. Vadovo atsakomybė už bendrovei padarytą žalą// Verslo žinios(Karjera ir vadyba), 2004 04 29, Nr. 81 P. 5.

⁹⁹ Pacevičius Ž. Administracijos vadovo atsakomybė už bendrovei padarytą žalą//Juristas. 2004, Nr 4. P. 10.

¹⁰⁰ *Overend Gurney & Co v. Gibb* (1872) LR 5 HL 40, 486-7, tekste Čerka P. Ar vakarų valstybių teisėje valdymo organams nustatyti rūpestingumo pareigos (*duty of care*) principai ir standartai taikytini Lietuvos bendrovių teisėje?//International Journal of Baltic Law, Nr.1, 2002 m. P.65.

¹⁰¹ Greičius R. Įmonių vadovų fiduciarinių pareigų samprata ir taikymas praktikoje//Teisės problemos, 2004. Nr. 1 (43), P.59.

kad sprendžiant bendrovės valdymo organo nario atsakomybės klausimą, reikia analizuoti, ar asmuo galėjo, ką nors žinoti, daryti ar nedaryti, atsižvelgiant į daugelį subjektyvių aplinkybių, kurios priklauso nuo konkretaus asmens. Protingumo kriterijus yra siejamas su rūpestingumo pareiga. Ši pareiga yra glaudžiai susijusi su daugybės teisės aktų, bendrovės vidaus dokumentų nustatytų reikalavimų laikymusi, už kuriuos yra atsakingas bendrovės vadovas.

3.1.2 Bendrovės vadovo pareiga veikti sąžiningai

Sąžiningumo reikalavimas yra ypač svarbus bendrovės vadovo veikloje. Jis yra vienas iš civilinės teisės principų, reikalaujantis iš civilinės teisės subjektų, įgyvendinančių savo teises ir atliekančių savo pareigas, veikti pagal sąžiningumo reikalavimus. Nors įstatymuose ir nėra pateikiamas sąžiningumo principo turinys, tačiau anot CK komentaro¹⁰², sąžiningumas reikalauja atidumo, rūpestingumo, šalių kooperavimosi, viena kitos informavimo, atsižvelgiant į teisėtus ir pagrįstus kitos šalies interesus. Tai vertybinis žmogaus elgesio matas.

Sąžiningumas yra nustatomas pagal du kriterijus: objektyvųjį ir subjektyvųjį. Sąžiningumas objektyviuoju požiūriu yra toks žmogaus elgesys, kuris atitinka protingumo ir teisingumo principų reikalavimus. Šiuo požiūriu, ar asmuo yra sąžiningas nustatoma analizuojant, ar asmuo turėjo ką nors žinoti, ką nors daryti ar nedaryti. Subjektyviuoju požiūriu sąžiningumas nusako asmens psichinę būklę konkrečioje situacijoje, t. y. ar asmuo galėjo ką nors žinoti, daryti ar nedaryti, atsižvelgiant į jo amžių, išsimokslinimą, išprusimą, gyvenimo patirtį, faktines bylos aplinkybes ir t. t. Taigi, siekiant nustatyti ar asmuo sąžiningas ar ne, yra būtina taikyti abu minėtus kriterijus.

Anglijos teisėje pareiga veikti sąžiningai taip pat vertinama pagal subjektyvųjį ir objektyvųjį kriterijus. Subjektyvusis kriterijus apibūdinamas kaip bendrovės vadovo savo paties veiksmų bendrovės atžvilgiu subjektyvus vertinimas. Tuo tarpu objektyvusis kriterijus remiasi reikalavimais, kad bendrovės vadovas negali naudotis savo turimomis galiomis priešingais nei bendrovės tikslais. Ilgainiui objektyvusis kriterijus Anglijoje išsirutuliojo į savarankišką „tinkamo tikslo“ doktriną (angl.- *proper purpose*)¹⁰³, pagal kurią, neužtenka, kad bendrovės vadovas veiktų pagal savo vidinį sąžiningumo įsitikinimą, tačiau reikalaujama veikti geriausiaisiais bendrovės interesais.

Taigi, nagrinėjant ar vadovas elgėsi sąžiningai reikia nagrinėti dvi aplinkybes:

- ar nėra interesų konflikto, ar nebuvo bendrovės turtas ir informacija naudojama asmeniniams ir trečiųjų asmenų interesams tenkinti, ar vadovo su bendrove sudarytas sandoris nepažeidžia pastarosios interesų, ar nėra sukčiavimo ar kitokio piktnaudžiavimo

¹⁰²Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga.- Vilnius: Justitia, 2002. 2001.P. 77.

¹⁰³ Keenan D. Smith and Keenan's Company Law. Twelfth edition. –Harlow: Pearson Longman. 2002. P. 336.

požymių ir t. t. Jei yra šios aplinkybės, turi būti pripažįstama, kad bendrovės vadovas elgėsi nesąžiningai;

- ar vadovo priimtas sprendimas geriausiai atitinka bendrovės interesus. Priimdamas sprendimą vadovas negali ignoruoti savo profesinių žinių.¹⁰⁴

Sąžiningumo pareiga gali egzistuoti tiek kaip savarankiška pareiga, tiek kitų fiduciarinių pareigų (protingumo ir lojalumo) kontekste.¹⁰⁵ Dalis užsienio teisės teoretikų mano¹⁰⁶, kad sąžiningumo pareiga neegzistuoja atskirai nuo protingumo ir lojalumo pareigų, o yra tik kriterijus, kuris apibūdina pastarųjų įgyvendinimą. Tačiau su tokia pozicija sutikti negalima, kadangi sąžiningumo reikalavimas yra kur kas platesnio pobūdžio, ir susijęs ne tik su tomis situacijomis, kuriose yra pažeidžiamos protingumo ir lojalumo pareigos.

Sąžiningumo pareiga yra traktuotina ir kaip verslo sprendimo priėmimo taisyklės dalis (angl.- *business judgment rule*)¹⁰⁷, kuri leidžia bendrovės valdymo organų nariams padaryti klaidų priimant sprendimus, remiantis tuo, kad sprendimai buvo priimti neatsižvelgiant į asmeninį interesą, sąžiningai ir tikint, kad tai yra geriausia bendrovės labui. Laikoma, kad vadovas neveikia nesąžiningai, jei neįgyvendina nustatyto elgesio standartų, jei veikia pernelyg rizikingai, nerūpestingai, neatsakingai ar neracionaliai. Vertinant šį faktą, reiktų atkreipti dėmesį į tai: tyčia ar netyčia buvo elgiamasi nesąžiningai¹⁰⁸; nesąžiningo elgesio trukmę ir pasekmių dydį¹⁰⁹; žinojimą apie rizikos laipsnį, tačiau šio fakto ignoravimą; tokio elgesio nepateisinimą jokiais kitais racionaliais pagrindais¹¹⁰.

¹⁰⁴ Pacevičius Ž. Administracijos vadovo atsakomybė už bendrovei padarytą žalą//Juristas. 2004, Nr 4. P. 12.

¹⁰⁵ Kerr J. E. Developments in Corporate Governance:The Duty of Good Faith and Its Impact on Directors Conduct//Goe. Mason Law Review, 2006, Vol 13:5. P. 1049-1050 (<http://gmu.edu/departaments/law//gmulawreview/issues/13-5/documents/ProKerr.pdf>, prisijungimo laikas: 2006 12 14)

¹⁰⁶ Salet H. A., Delaware's Good Faith//Cornell Law Review, No. 89, 2003-2004 („Heinonline” duomenų bazė: <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/clqv89&id=470&size=2&collection=journals&terms=delaware%20s%20good%20faith>, prisijungimo laikas: 2006 11 28). P. 463.

¹⁰⁷ Kerr J. E. Developments in Corporate Governance:The Duty of Good Faith and Its Impact on Directors Conduct//Goe. Mason Law Review, 2006, Vol 13:5. P. 1040 (<http://gmu.edu/departaments/law//gmulawreview/issues/13-5/documents/ProKerr.pdf>, prisijungimo laikas: 2006 12 14)

¹⁰⁸ *McCall v. Scott*, 239 F.3d. 808, 818 (6th Cir. 2001). Tekste Kerr J. E. Developments in Corporate Governance:The Duty of Good Faith and Its Impact on Directors Conduct//Goe. Mason Law Review, 2006, Vol 13:5. P. 1042 (<http://gmu.edu/departaments/law//gmulawreview/issues/13-5/documents/ProKerr.pdf>, prisijungimo laikas: 2006 12 14). Ši byla leidžia daryti išvadą, kad tik tyčinis bendrovės vadovo elgesys gali įtakoti sąžiningumo pareigos pažeidimus.

¹⁰⁹ John L.Reed & Matt Neiderman. Good Faith and the Ability of Directors to Asserts 102 (b)(7) of the Delaware General Corporation Law as a Defense to Claims Alleging Abdication, Lack of Oversight, and Similar Breaches of Fiduciary Duty, 29 DEL. J. Corp. L. 111, 142 (2004). Tekste Kerr J. E. Developments in Corporate Governance:The Duty of Good Faith and Its Impact on Directors Conduct//Goe. Mason Law Review, 2006, Vol 13:5. P. 1040 (<http://gmu.edu/departaments/law//gmulawreview/issues/13-5/documents/ProKerr.pdf>, prisijungimo laikas: 2006 12 14)

¹¹⁰ *McGoowan v. Ferro*, 859 A.2d 1012, 1031 (Del. Ch. 2004). Tekste Kerr J. E. Developments in Corporate Governance:The Duty of Good Faith and Its Impact on Directors Conduct//Goe. Mason Law Review, 2006, Vol 13:5. P. 1042 (<http://gmu.edu/departaments/law//gmulawreview/issues/13-5/documents/ProKerr.pdf>, prisijungimo laikas: 2006 12 14)

Delavaro teismas (JAV) byloje *In re the Walt Disney Company Derivative Litigation*¹¹¹ konstatavo, kad sąžiningumo pareigos pažeidimas galėtų reikštis, kuomet:

- (a) vadovas veikia kitokiais nei bendrovės geriausiais interesais;
- (b) vadovas veikia pažeisdamas galiojančius teisės aktus;
- (c) vadovas veikia ignoruodamas savo pareigas.¹¹²

Taigi, nors ir nesutariama dėl sąžiningumo pareigos egzistavimo atskirai nuo protingumo ir lojalumo pareigų, užsienio teismai šią pareigą traktuoja kaip savarankišką. Ši pareiga vertinama vadovaujantis subjektyviu ir objektyviu kriterijais, atkreipiant dėmesį į tam tikras faktines aplinkybes, tokias kaip nesąžiningos veiklos trukmę, veiklos žinomą rizikos laipsnį ir t.t. Konstatuotina, kad ši pareiga buvo pažeista, kuomet vadovas neveikia geriausiais bendrovės interesais, nesilaiko galiojančių teisės aktų bei nevykdo ar netinkamai vykdo savo pareigas.

3.1.3. Bendrovės vadovo pareigos veikti lojaliai

Lietuvos LR CK juridinio asmens valdymo organo nariui nustato pareigą veikti lojaliai ir vengti interesų konflikto, t.y. situacijų kuomet jo asmeniniai interesai prieštarauja ar gali prieštarauti juridinio asmens interesams. Lojalumas reiškia, kad juridinio asmens valdymo organas ir jo nariai turi veikti pagal steigimo dokumentus, kitus juridinio asmens organų sprendimus, taip pat juridinio asmens valdymo organai turi rūpintis juridinio asmens gerove ir siekti įgyvendinti jo tikslus.¹¹³ Lojalumo pareiga draudžia bendrovės vadovui pasinaudoti savo vadovaujama bendrove asmeniniams siekiams įgyvendinti.¹¹⁴

Vadovaujantis įstatymo nuostatomis ir teismų praktika būtų galima išskirti šiuos lojalumo pareigos aspektus:

- bendrovės valdymo organo narys negali painioti bendrovės turto su savo turtu arba naudoti jį asmeninei naudai ar naudai trečiajam asmeniui gauti be bendrovės dalyvių sutikimo;
- bendrovės valdymo organo narys privalo laikytis konfidencialumo pareigos, nenaudoti informacijos, kurią jis gauna būdamas juridinio asmens organo nariu,

¹¹¹ *In Re the Walt Disney Company Derivative Litigation*, Del. Ch. Ct. No. 15452, 2005. Tekste Bork P. Fiduciary Duties of a Director of a Delaware Corporation. 2005. P. 17. http://www.fhe.com/files/tbl_s5084FileUpload/File Name5632/67/fiduciaryDuties-bork102805.pdf. (prisijungimo laikas: 2006 12 14).

¹¹² Pittenger M. A., Reilly M. K. Disney for Deal Lawyers// <http://www.potteranderson.com/news-publications-0-141.html>. (prisijungimo laikas: 2006 12 14).

¹¹³ Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2005 m. vasario 7 d. nutartis c.b. UAB „Khartli“ v UAB „Diagnostikos poliklinika“, Nr. 3K-3-16/2005, kat. 27.11.

¹¹⁴ McDonnell B. H. Sarbanes-Oxley, Fiduciary duties, and the conduct of officers and directors. Legal studies research paper. University of Minesota law school. No. 4-13. P. 16. Tekste Greičius R. Įmonių vadovų fiduciarinės pareigos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S).- Vilnius, 2005, P. 65.

asmeninei naudai ar naudai trečiajam asmeniui gauti be juridinio asmens dalyvio sutikimo;

- interesų konfliktas gali kilti, kai juridinio asmens valdymo organo narys sudarinėja sandorį su juridiniu asmeniu, kuriam vadovauja. Apie tokį sandorį jis privalo nedelsdamas pranešti kitiems bendrovės organams;
- interesų konfliktas gali kilti tais atvejais, kuomet bendrovės vadovas yra ir bendrovės akcininkas. Tuomet bendrovės vadovo asmeninis interesas gali paskatinti veikti prieš bendrovės tikslus;
- bendrovės vadovas interesų konflikto situacijoje gali atsidurti ir tuomet, kai pats vadovas ar jos artimi giminaičiai steigia bendrovę, užsiimančia panašia ūkine veikla;
- įstatymai bendrovės vadovui numato pareigą atskleisti informaciją apie galimą interesų konfliktą.

3.1.3.1 Lojalumo pareigos pažeidimas bendrovės valdymo organo nariui painiojant bendrovės turtą su savuoju

Interesų konfliktas kyla, kuomet bendrovės vadovas pradeda painioti bendrovės turtą su savuoju. Tokia situacija gali susiklostyti, kai: mokamus bendrovės vadovų atlyginimus ir išėitines kompensacijas pasiskiria pats sau vadovas¹¹⁵. LAT yra konstatavęs, kad tokie bendrovės veiksmai akivaizdžiai prieštarauja bendrovės vadovo lojalumo pareigai ir sukelia interesų konfliktą. Jeigu bendrovės vadovo atlyginimo visuotinis akcininkų susirinkimas nenustatė, tokiu atveju vadovo atlyginimas turi būti nustatomas pagal CK 6.758 straipsnio 3 dalyje nustatytus kriterijus¹¹⁶, papildomai aiškinantis, koks buvo darbuotojų vidutinis atlyginimas, ar bendrovė dirbo pelningai ir panašiai. Vilniaus vertybinių popierių biržoje listinguojamų bendrovių valdymo kodekse¹¹⁷ yra rekomenduojama listinguojamoms bendrovėms nustatant atlyginimo iš bendrovės lėšų dydžius ir mokėjimo tvarką bendrovės priežiūros ir valdymo organų nariams, kad tokius sprendimus priimtų organo narius išrinkęs bendrovės organas.

¹¹⁵ Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2004 m. kovo 15 d. nutartis c.b. *A. K. v UAB „Interarbo“*, Nr. 3K-3-192/2004, kat. 18.2; 21.6.; Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2004 m. vasario 8 d. nutartis c.b. *S. D. v AB „Plasta“*, Nr. 3K-3-109/2004, kat. 21.2.2.1; 21.6. ¹¹⁵ Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2000 m. rugsėjo 4 d. nutartis c.b. *Valstybės įmonė „Valstybės turto fondas“ v A. G.*, Nr. 3K-3-756/2004, kat. 18.2; 21.6.

¹¹⁶ Jeigu sutartis yra atlygintinė, tai įgaliojimo atlyginimo dydį nustato pavidimo sutartis ar įstatymas. jeigu atlyginimo dydis nei sutartyje, nei įstatyme nenustatytas, atlyginimas nustatomas atsižvelgiant į rinkos papročius, rinkos kainas, suteiktų paslaugų pobūdį ir trukmę, atitinkamas paslaugas teikiančių asmenų profesinių susivienijimų rekomendacijas ir kitas aplinkybes.

¹¹⁷ Vilniaus vertybinių popierių biržoje listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas. Septintas principas. http://www.lt.omxgroup.com/f/teisesaktai/Bendroviu_valdymo_kodeksas.pdf, (prisijungimo laikas: 2006 09 01).

Laikoma, kad pareiga nepainioti bendrovės turto su savuoju yra pažeidžiama, kuomet bendrovės lėšomis sumokamos vadovo asmeninės sąskaitos¹¹⁸ ar bendrovės įgyjamas turtas yra naudojamas vadovo asmeniniais tikslais. LAT pabrėžė, kad vadovas veikdamas bendrovės vardu, turi naudoti jos lėšas tiek, kiek tai susiję su pačios bendrovės verslo reikalais. Priešingus vadovo veiksmus teismas pripažįsta neteisėtais ir sukeliančiais jam prievolę atlyginti padarytus nuostolius bendrovei.

3.1.3.2 Lojalumo pareigos pažeidimas pasisavinant bendrovės galimybes bei atskleidžiant konfidencialią informaciją

Lojalumo pareigos pažeidžiamas apima ir organizacijos galimybių pasisavinimo (angl. *corporate opportunity doctrine*) bei slaptos informacijos atskleidimo atvejus. Tokia situacija susiklosto kuomet bendrovės vadovas naudoja informaciją, kurią jis gauna būdamas juridinio asmens organo nariu, asmeninei naudai ar naudai trečiajam asmeniui gauti be juridinio asmens dalyvio sutikimo. Konfidencialia informacija laikytina komercinės, gamybinės ar profesinės paslaptys, bendrovės planai, finansinė padėtis ir bendrovės ketinimai, ar galimybės. Kaip ir turtas, tokia informacija be abejonės turi savo vertę. Todėl svarbu, kad su kiekvienu valdybos nariu būtų sudaroma konfidencialumo sutartis, kurioje būtų detalai nurodyta, kokia informacija priskiriama konfidencialiai informacijai ir kas laikoma konfidencialumo pareigos pažeidimu.

Kalbant apie bendrovės galimybių pasisavinimą, reiktų pažymėti, kad laikoma, jok galimybė priklauso bendrovei, kai:

- vadovas apie ją sužinojo dėl savo užimamo padėties bendrovėje;
- galimybė buvo sukurta ir išplėtotą bendrovės lėšomis;
- paprastai tokio pobūdžio galimybėmis naudojasi bendrovė.¹¹⁹

Vadovas privalo laikytis konfidencialumo pareigos. Atsakomybė jam kyla ir dėl to, jok jis atskleidė komercinę paslaptį ar viešai neskleistiną informaciją, kuri yra susijusi su bendrove ar jos vertybiniais popieriais, kadangi šios informacijos atskleidimas gali turėti įtakos jų kainai¹²⁰. Daugelyje užsienio valstybių įmonių teisė žino specialų institutą, kurį sąlyginai galima įvardyti kaip „slaptus sandorius“¹²¹ (angl. *insider dealing*). Šio instituto esmė yra ta, kad bendrovės valdymo organų nariams draudžiama tiesiogiai ar netiesiogiai suteikti tretiesiems asmenims informaciją apie bendrovės akcijas, kurios yra viešojoje apyvartoje. Šios informacijos neatskleidžiant viešai

¹¹⁸ Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2004 m. spalio 27 d. nutartis c.b. AB „Dirbtinis pluoštas“ v G. P., Nr. 3K-3-480/2004, kat. 18.2; 21.6..

¹¹⁹ Pacevičius Ž. Administracijos vadovo atsakomybė už bendrovei padarytą žalą//Juristas. 2004, Nr 4. P. 9.

¹²⁰ Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymas// Valstybės žinios, 1996. Nr I- 1169, 9 straipsnis.

¹²¹ Abramavičius A., Mikelėnas V. Įmonių vadovų teisinė atsakomybė. Antras leidimas.- Vilnius: Justitia, 2001. P. 291.

draudžiama ją panaudoti savo ir savo artimųjų giminaičių asmeniniams tikslams. Jei dėl tokių pažeidimų bendrovė patiria žalos (ar vadovas gauna naudos bendrovės sąskaita), vadovas privalo ją atlyginti.

3.1.3.3 *Interesų konflikto grėsmė bendrovės valdymo organo nariui sudarinėjant sandorį su bendrove, kuriai jis vadovauja*

Taip pat interesų konfliktas gali kilti, kai juridinio asmens valdymo organo narys sudarinėja sandorį su juridiniu asmeniu, kuriam vadovauja. Tai gali būti sandoriai, dėl bendrovės paskolos vadovui arba paskolos bendrovei, kuomet nustatomos neprotingos ir nepagrįsto dydžio palūkanos, arba vadovas iš bendrovės perka turtą už nepagrįstai mažą kainą (be ekspertų įvertinimo arba pasinaudojus žinomai nesąžiningu įvertinimu). Apie tokį sandorį privalo pranešti bendrovės organams. Ilgą laiką Jungtinių Amerikos Valstijų įmonių teisė draudė bet kokius sandorius tarp bendrovės ir jos vadovo (angl.- *self dealing*). Draudimas buvo grindžiamas nuogaštavimu, kad tokiais sandoriais gali būti piktnaudžiaujama ir bendrovei padaroma žala. Dėl šios priežasties sudaryti tokie sandoriai buvo laikomi niekiniais. Vėliau toks draudimas buvo panaikintas, kadangi “buvo pripažinta, kad toks draudimas *ipso facto* nereiškia, kad yra pažeidžiami bendrovės interesai.”¹²² Buvo nustatyta, kad bendrovės vadovas dar iki sandorio sudarymo privalo atskleisti savo interesus susijusius su ketinamu sudaryti sandoriu, taip pat sandorio sudarymui reikšmingus faktus (angl.- *full disclosure*). Pateikus visą informaciją, nesuinteresuoti valdybos nariai arba akcininkai privalo patvirtinti tokį sandorį. Tačiau toks patvirtinimas neatleidžia bendrovės vadovo nuo pareigos atlyginti bendrovei žalą, o juo tik perskirstoma įrodinėjimo pareiga, t.y. bendrovei perkeliama pareiga įrodyti, kad jos vadovas buvo nesąžiningas ir pažeidė jos interesus.

3.1.3.4 *Interesų konflikto grėsmė bendrovės vadovui esant tos bendrovės akcininku*

Dažnai pasitaiko atvejų, kad bendrovės vadovas yra ir jos akcininkas. Tokios aplinkybės lemia, kad vadovas yra linkęs veikti labiau savo kaip akcininko interesai, o ne bendrovės, kitaip tariant atsiranda, bendrovės vadovo pareigų ir jo asmeninių interesų priešprieša. Ši situacija taip pat yra įvardijama kaip interesų konfliktas. Analizuojant šią situaciją svarbu paminėti LAT¹²³ suformuotą praktiką šiuo klausimu. Jis yra pažymėjęs, kad tais atvejais, kai bendrovės valdymo organo narys kartu yra ir bendrovės akcininkas, jo, kaip akcininko, ir kaip bendrovės valdymo nario

¹²² Pacevičius Ž. Administracijos vadovo atsakomybė už bendrovei padarytą žalą//Juristas. 2004, Nr 4. P. 12.

¹²³ Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2000 m. kovo 29 d. nutartis c.b. *Vilniaus miesto valdyba v UAB „Sangreta”*, Nr. 3K-3-383/2000, kat. 45; Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2000 m. spalio 9 d. nutartis c.b. *J. P. v UAB „Baltas Pūkas”*, Nr. 3K-3-945/2000, kat.45.

interesai gali nesutapti. Esant interesų konfliktui, sąžiningumo, protingumo ir teisingumo principai reikalauja, kad bendrovės valdymo organo narys apie tai informuotų kitus bendrovės organus. Tačiau vienokių ar kitokių interesų turėjimas neatleidžia bendrovės valdymo nario nuo fiduciarinės pareigos veikti išimtinai bendrovės interesais. Jeigu bendrovės valdybos narys dėl savo asmeninių interesų negali veikti išimtinai bendrovės interesais, jis, kaip valdybos narys, apie tai informavęs kitus bendrovės organus privalo nusišalinti nuo klausimo, dėl kurio kyla interesų konfliktas, sprendimo.

Užsienio valstybių praktika šiuo klausimu yra gana skirtinga. Pavyzdžiui, Anglijoje bendrovės vadovui draudžiama turėti vadovaujamos bendrovės akcijų, nes atsiranda didesnė tikimybė, kad tokiu atveju jis veiks savo privačiais, o ne bendrovės interesais. Prancūzijoje¹²⁴ yra priešingai. Jos teisės aktuose yra įtvirtintas reikalavimas, kad bendrovės vadovas akcijų turėtų nemažiau nei suteikiama teisė balsuoti akcininkų susirinkime. Toks reikalavimas įtvirtintas, nes Prancūzijoje laikoma, kad labiau tikėtina, kad bendrovės akcininkų ir vadovo interesai sutaps, be to manoma, kad turėdami akcijų vadovai bus labiau suinteresuoti bendrovės sėkme.

3.1.3.5. Interesų konflikto grėsmė bendrovės valdymo organo nariui (jo giminaičiui) steigiant (ar vadovaujant) panašia ūkine veikla užsiimančią bendrovę

Bendrovės vadovas interesų konflikto situacijoje gali atsidurti ir tuomet, kai pats vadovas ar jos artimi giminaičiai steigia bendrovę, užsiimančia panašia ūkine veikla¹²⁵; vadovas ar jo artimi giminaičiai steigia įmonę, tęsiančią jo vadovaujamos bendrovės gamybos ir paslaugų procesą ar produkcijos realizavimą; vadovas tampa tokių bendrovių valdymo organų nariu ar vadovu¹²⁶. Taigi šiuo atveju kyla pavojus, kad vadovas gali naudoti bendrovę savo interesams tenkinti, pavyzdžiui, siūlydamas bendrovės darbuotojams nutraukti sutartis ir pereiti dirbti į giminaičio ar savo bendrovę¹²⁷. Todėl ABĮ¹²⁸ yra numatytas reikalavimas, kad kiekvienas kandidatas į bendrovės vadovo pareigas, valdybos ir stebėtojų tarybos narius privalo pranešti jį renkančiam organui, kur ir kokias pareigas jis eina, kaip jo veikla yra susijusi su bendrove ir su bendrove susijusiais kitais

¹²⁴ Greičius R. Ko negali įmonės vadovas?//Juristas, 2004, Nr. 7-8.P. 45.

¹²⁵ Tikslaus panašios ūkinės veiklos apibrėžimo nėra. Nagrinėjant šią problemą, turėtų būti atsižvelgiama į šiuos klausimus: ar įmonės veikla skirta tiems patiems kaip ir bendrovės klientams? ar įmonė yra, ar gali tapti bendrovės konkurente? ar įmonė savo veiklai naudoja tuos pačius išteklius- naudojas ar gali naudotis tų pačių kaip ir bendrovės tiekėjų, partnerių paslaugomis. Bivainis J., Čilinskas K., Dapšys A. ir kt.//Verslo ir komercinė teisė, 2001. Nr. 4-6. P. 129-130.

¹²⁶ Civilka M., Pacevičius Ž. Vadovo atsakomybė už bendrovei padarytą žalą// Verslo žinios(Karjera ir vadyba), 2004 04 29, Nr. 81 P. 5.

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2002 m. balandžio 24 d. nutartis c.b. UAB „Dažai” v K. B., Nr. 3K-3-581/2002, kat. 39.2.1; 82..

juridiniais asmenimis. Tačiau nepakanka to fakto, kad iškilo grėsmė interesų konfliktui. Grėsmė turi būti reali ir akivaizdi. Todėl, jei nėra realios interesų konflikto grėsmės, turi būti leista asmeniui būti vadovu¹²⁹.

Be to, numatytas yra tam tikri reikalavimai bendrovės valdybos nariui. Juo negali būti vadovaujamos bendrovės, dukterinės bendrovės ar šią bendrovę patronuojančios bendrovės stebėtojų tarybos narys bei asmuo, kuris pagal teisės aktus neturi teisės eiti šių pareigų¹³⁰. Teigtina, kad toks reglamentavimas atitinka Vilniaus vertybinių popierių biržoje listinguojamų bendrovių valdymo kodeksą, kuriame rekomenduojama kolegialiam organui turėti pakankamą skaičių nepriklausomų narių¹³¹. Esant tokiam interesų konfliktui, ar jo tikimybei, apie tai vadovas privalo pranešti valdybai ar bendrovės akcininkams. Jis privalėtų susilaikyti nuo balsavimo priimant sprendimus dėl sandorių, dėl kurių jis suinteresuotas asmeniškai.

3.1.3.6 Pareiga atskleisti informaciją apie galimą interesų konfliktą

Įstatymai bendrovės vadovui numato pareigą atskleisti informaciją apie galimą interesų konfliktą¹³². Toks reikalavimas yra įtvirtintas norint užtikrinti veiksmingą interesų konfliktų prevenciją ir priežiūrą. Informacijos atskleidimas apie galimą interesų konfliktą leidžia bendrovės valdymo organams apsvarstyti ir padėti bendrovės vadovui išvengti tokios situacijos. Iš kitos pusės, tokia pareiga neleidžia bendrovės vadovui siekti paslėptos naudos. Jeigu bendrovės vadovas neatskleidžia galimo ar esamo interesų konflikto, jam kyla civilinė atsakomybė ir bet koks pelnas, gautas pasinaudojus tokia situacija, turi būti gražintas bendrovei. Atskleisti interesų konfliktą bendrovės vadovas privalo esant pirmai galimybei, pavyzdžiui, atitinkamo bendrovės organo susirinkimo metu¹³³. Pabrėžtina, kad informacija apie interesų konfliktą, privalo būti tinkamai užfiksuota. Anot CK ji turi būti pateikta raštu arba įrašyta į juridinio asmens organų posėdžio protokolą. Pateikiant raštu, pranešime turėtų būti nurodytas aplinkybių pobūdis ir jei, įmanoma vertė. Reikia pripažinti, kad vis dėl to mažose bendrovėse informacijos atskleidimas gali būti

¹²⁸ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas// Valstybės žinios. 2003. Nr. 123- 5574, įsigaliojęs nuo 2004 m. sausio 1 d., 19 straipsnio 9 dalis.

¹²⁹ Greičius R. Įmonių vadovų fiduciarinės pareigos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S).- Vilnius, 2005, P. 93.

¹³⁰ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas// Valstybės žinios. 2003. Nr. 123- 5574, įsigaliojęs nuo 2004 m. sausio 1 d., 33 straipsnio 6 dalis.

¹³¹ Anot Vilniaus vertybinių popierių biržoje listinguojamų bendrovių valdymo kodekso 3.7 punkto, kolegialaus organo narys turėtų būti laikomas nepriklausomu tik tais atvejais, kai jo nesaisto jokie verslo, giminystės arba kitokie ryšiai su bendrove, ja kontroliuojančiu akcininku arba jų administracija, dėl kurių kyla ar gali kilti interesų konfliktas ir kurie gali paveikti nario nuomonę. Kolegialaus nario nepriklausomumas turėtų būti vertinamas santykių ir aplinkybių turiniu, o ne forma.

¹³² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262, įsigaliojęs nuo 2001 m. liepos 1 d., 2.87 straipsnio 5 ir 6 dalys.

¹³³ Greičius R. Įmonių vadovų fiduciarinės pareigos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S).- Vilnius, 2005 P. 112.

neefektyvus, kadangi dažnai pasitaiko, kad ir bendrovės vadovas ir akcininkas yra vienas ir tas pats asmuo.

Tačiau galima daryti išvadą, kad tinkamas informacijos atskleidimas, susijęs su interesų konflikto situacija ir atitinkamo bendrovės organo sutikimas, leidžia bendrovės vadovą atleisti nuo pareigos pažeidimo.

4. Bendrovės valdymo organų atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindai

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas numato sąlygas ir reikalavimus, kuriais remiantis kiekvienas asmuo, taip pat ir bendrovės vadovas, gali būti visiškai arba iš dalies atleidžiamas nuo civilinės atsakomybės.

Civilinė atsakomybė netaikoma, taip pat asmuo gali būti visiškai ar iš dalies atleistas nuo civilinės atsakomybės šiais pagrindais: 1) dėl nenugalimos jėgos; 2) valstybės veiksmų; 3) trečiojo asmens veiksmų; 4) nukentėjusiojo asmens veiksmų; 5) būtinojo reikalingumo; 6) būtiniosios ginties; 7) savigynos.¹³⁴ Tai yra bendrieji atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindai. Tačiau kalbant apie bendrovės valdymo organų narių atsakomybę, jų nepakanka.

Iš vadovo yra reikalaujama dirbti rūpestingai ir apdairiai, tačiau neapibrėžiant konkrečių rūpestingumo pareigos reikalavimų, vadovas negalėtų tinkamai dirbti savo darbo, kadangi jo laisvė priimant sprendimus būtų suvaržyta. Tai turėtų neigiamos įtakos ekonomikai.

Taigi, siekiant apsaugoti verslo plėtrą buvo būtina užtikrinti rūpestingumo pareigos apibrėžtumą, todėl bendrosios teisės tradicijos valstybių teismų praktikoje laikui bėgant išsivystė verslo sprendimo taisyklė (angl.- *business judgment rule*), kuri leidžia bendrovės valdymo organų nariams padaryti klaidų priimant sprendimus, remiantis tuo, kad sprendimai buvo priimti neatsižvelgiant į asmeninį interesą, gera valia ir tikint, kad tai yra geriausia bendrovės labui¹³⁵. Tai leidžia priiminėti rizikingus verslo sprendimus ir išvengti nereikalingų teisminių ginčų. Šios taisyklės atsiradimą įtakojo tai, kad ribotos atsakomybės bendrovėje akcininkai ir yra tie asmenys, kurie investuoja į verslą ir turi teisę į jo duodamus vaisius (dividendus), todėl būtent šie asmenys ir turi prisiimti ūkinę riziką verslo nesėkmės atveju. Be to, jei vadovai būtų laikomi atsakingais už kiekvieną nesėkmę, niekas nebenorėtų dirbti tokio darbo ir dėl to verslo plėtra sustotų, nepalankiai būtų žiūrima į naujoves, nesistengiama investuoti, prisiimti rizikos. Taip pat suprantama, kad skirtingi vadovai gali priimti skirtingus problemų sprendimo būdus, todėl teismas negali spręsti ar

¹³⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios. 2003. Nr. 123-5574, įsigaliojęs nuo 2004 m. sausio 1d.;6.253 str.

¹³⁵ *Aronson v. Lewis*, 473 A. 2d 805, 812 (1984). Tekste: Salet H. A.Delaware's Good Faith//Cornell Law Review, 2003-2004. P. 465.

vadovas priėmė pelningiausia ir bendrovei naudingiausia sprendimą¹³⁶. Todėl yra konstatuotina, kad bendrovės vadovas priėmęs verslo sprendimą yra rūpestingas, jei jis:

- nėra suinteresuotas priimamo sprendimo esme (turiniu), veikia sąžiningai;
- yra tinkamai informuotas apie priimamo sprendimo esmę (turinį), jo veiksmai atitinka protingo žmogaus elgesio standartus;
- veikdamas savo kompetencijos ribose, racionaliai mano, kad toks sprendimas geriausia atitinka bendrovės interesus¹³⁷.

Verslo sprendimų priėmimo taisyklė turi procesinę ir materialinę dalis, bet visų pirmiausia ji veikia kaip prezumpcija, kurią suinteresuotasis turi paneigti, t.y. įrodyti, kad, kad bendrovės vadovas priėmė sprendimą nesąžiningai ir remdamasis nepatikima informacija. Procesinė verslo sprendimo taisyklės dalis reikalauja laikytis tam tikrų standartų priimant sprendimą (pavyzdžiui, remtis informacija, kurios patikimumu nėra pagrindo abejoti). Materialinė šios taisyklės dalis leidžia peržvelgti sprendimo turinį (esmę) ir įvertinti ar jis neprieštarauja bendrovės interesams, nėra akivaizdžiai nenaudingas. Tačiau vis tik pripažįstama, kad teismas neturi analizuoti bendrovės vadovo priimto vieno ar kito sprendimo esmės ir ekonominio tikslingumo, nes nebūdamas verslo ekspertu, teismas tokių klausimų negali spręsti.

Verta paminėti, kad ši taisyklė turi išimčių, t.y. atvejai kuomet verslo sprendimo taisyklės apsauga nėra taikoma, net jei ir buvo laikytasi jos keliamų reikalavimų. Verslo sprendimo taisyklės „apsauga“ vadovui nebus taikoma:

- jei verslo sprendimas yra savaimė negaliojantis (prieštarauja imperatyvioms įstatymų normoms, bendrovės įstatams bei kitiems vadovo elgesį reglamentuojantiems dokumentams);
- lojalumo pareigos pažeidimas;
- bendrovės vadovas elgiasi nedėmesingai ir netinkamai.¹³⁸

Pripažįstama, kad verslo sprendimo taisyklė taikoma visoms fiduciarinėms pareigoms, tačiau dažniausiai- pareigai veikti rūpestingai.

Lietuvoje verslo sprendimo taisyklė buvo reglamentuota 2000 m. liepos 13 d. Akcinių bendrovių įstatymo 22 straipsnio 8 dalyje, kuriame buvo numatyta, kad bendrovės valdymo organai neturi teisės priimti sprendimų ir atlikti kitų veiksmų, kurie pažeidžia bendrovės įstatus arba yra priešingi įstatuose nurodytiems bendrovės tikslams, akivaizdžiai viršija gamybinę-ūkinę riziką, yra akivaizdžiai nuostolingi (prekių, paslaugų ar darbų pirkimas didesnėmis arba jų pardavimas

¹³⁶ Čerka P. Ar vakarų valstybių teisėje valdymo organams nustatyti rūpestingumo pareigos (*duty of care*) principai ir standartai taikytini Lietuvos bendrovių teisėje?//International Journal of Baltic Law, Nr.1, 2002 m. P. 68.

¹³⁷ Ten pat. P. 69.

¹³⁸ Čerka P. Ar vakarų valstybių teisėje valdymo organams nustatyti rūpestingumo pareigos (*duty of care*) principai ir standartai taikytini Lietuvos bendrovių teisėje?//International Journal of Baltic Law, Nr.1, 2002 m. P. 70.

mažesnėmis negu rinkos kainomis, bendrovės turto švaistymas) ar akivaizdžiai ekonomiškai nenaudingi. Vadinasi, bendrovės vadovui atsakomybė nebūtų kilusi, jei jis būtų priėmęs sprendimą: a) remdamasis bendrovės įstatais; b) kuris akivaizdžiai neviršys normalios gamybinės- ūkinės rizikos (kokia rizika pripažįstama normalia gamybinės-ūkinės veiklos rizika, priklauso nuo konkrečios bylos faktinių aplinkybių, t.y. tai fakto, o ne teisės klausimas¹³⁹); c) kuris nėra akivaizdžiai nuostolingas; d) kuris nėra akivaizdžiai ekonomiškai nenaudingas¹⁴⁰. Tačiau ši taisyklė galiojo tik iki naujosios ABĮ redakcijos¹⁴¹, o tolesnis jos taikymas buvo paliktas teismų kompetencijai. Dažniausia teismas priimdamas sprendimą vadovaujasi kriterijumi, ar bendrovės vadovas priėmė sprendimą akivaizdžiai viršijantį normalią gamybinę- ūkinę riziką, ar sprendimas yra nuostolingas¹⁴².

Ankstesnėse ABĮ redakcijose¹⁴³ buvo numatyti specialus bendrovės valdybos narių atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindas. Valdybos narys galėjo būti atleistas nuo civilinės atsakomybės, jei jis tinkamai vykdė jam pavestas funkcijas ir nedalyvavo sprendimų, kurie pažeidžia bendrovės interesus, priėmimo procese. Įstatymas reikalavo aktyvių veiksmų iš valdybos posėdyje nedalyvavusio nario. Jis per 7 dienas po to, kai sužinojo ar turėjo sužinoti apie neteisėtą valdybos nutarimą, privalėjo įteikti posėdžio pirmininkui rašytinį protestą. Taip pat sprendžiant bendrovės valdybos nario atsakomybės klausimą, reikėjo atsižvelgti į priežastis, kodėl jis nedalyvavo valdybos posėdyje. Jei šios priežastys nėra svarbios, tai vėlesnis protestas neturėjo būti pripažįstamas pakankamu pagrindu atleisti nuo civilinės atsakomybės.¹⁴⁴

Tokios ABĮ nuostatos dėl valdybos narių atleidimo nuo civilinės atsakomybės buvo artimos daugelio užsienio šalių teisinei reglamentacijai. Tačiau šiuo metu aktualioje ABĮ¹⁴⁵ redakcijoje nėra įtvirtinti aiškūs principai, kuriais remiantis sąžiningai ir tinkamai veikę valdymo organo nariai galėtų būti atleisti nuo atsakomybės. Todėl vertėtų grąžinti iki 2004 metų sausio 1 dienos ABĮ galiojusias nuostatas, dėl bendrovių kolegialių valdymo organų narių atleidimo nuo civilinės atsakomybės, kuomet jie veikia sąžiningai ir tinkamai.¹⁴⁶

¹³⁹ Abramavičius A., Mikelėnas V. Įmonių vadovų teisinė atsakomybė. Antras leidimas-Vilnius: Justitia, 1999 P. 298.

¹⁴⁰ Greičius R. Įmonių vadovų fiduciarinės pareigos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S).- Vilnius, 2005, P. 125.

¹⁴¹ Iki 2004 m. sausio 1 dienos.

¹⁴² Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2002 m. gruodžio 18 d. nutartis c.b. *Vokietijos bendrovė „Gretsch-Unitas GmbH“ ir UAB „Gretsch-Unitas Baltic“ v. V. S.*, Nr. 3K-3-1590/2002, kat. 21.6, 21.2.2.1, 2.11., .; Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2002 m. birželio 19 d. nutartis c.b. *L.B. v. ADB „Snoro garantas“, AB bankas „Snoras“*, Nr. 3K-3-880/2002, kat. 2.4.3.12, 2.7, 2.8, 2.11, 7.3, 7.4.

¹⁴³ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo papildymo ir pakeitimo įstatymas//Valstybės žinios; 1998. Nr. 36-961. 18 str. 6 d.

¹⁴⁴ Abramavičius A., Mikelėnas V. Įmonių vadovų teisinė atsakomybė. Antras leidimas-Vilnius: Justitia, 1999 P. 265.

¹⁴⁵ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas//Valstybės žinios, 2003. Nr. 123-5574, įsigaliojęs nuo 2004 m. sausio 1 d.

¹⁴⁶ Nuo pareigos atlyginti nuostolius atleidžiami tie asmenys, kurie balsavo prieš tokį sprendimą arba nedalyvavo posėdyje jį priimant ir per 7 dienas po to, kai sužinojo apie tokį nutarimą, įteikė posėdžio pirmininkui rašytinį protestą. Valdybos nario atsistatydinimas ir atšaukimas iš pareigų neatleidžia jo nuo padarytų dėl jo kaltės nuostolių atlyginimo. Europos Sąjungos valstybių narių ribotos atsakomybės bendrovių veiklą reglamentuojančių teisės normų palyginamoji

Toks reglamentavimas atitiktų ir Europos Sąjungos valstybėse narėse susiklosčiusią praktiką, kadangi šios savo nacionaliniuose įstatymuose numato tam tikras atsakomybės ribas už bendrovės valdymo organų narių priimamus sprendimus ir siekia įdiegti priemones, kurios galėtų padėti užkirsti kelią valdymo organų nariams priimti sprendimus, galinčius pakenkti bendrovės interesams, tačiau kartu užtikrinti galimybę sąžiningai veikiantiems valdybos nariams išvengti atsakomybės. Tuo tikslu įvairių valstybių narių įstatymuose yra numatytos tokios atsakomybės ribojimo galimybės:

- 1) įstatymai aiškiai įtvirtina taisykles, kuriomis remiantis valdybos narys nėra atsakingas už valdybos kolegialiai priimtus sprendimus, kas dažniausiai konkrečiai yra susiję su konkretaus valdybos nario nedalyvavimu posėdyje ir/ar atsisakymu balsuoti (pvz.; Belgija, Liuksemburgas, Nyderlandai);
- 2) įstatymai numato galimybę sudaryti sutartį su valdybos nariu, kurioje bus numatyti atsakomybės apribojimo atvejai, ribos ir kitos sąlygos (pvz.; Austrija);
- 3) įstatymai numato galimybę tam tikrais atvejais akcininkams priimti sprendimus dėl valdybos narių atleidimo nuo atsakomybės (pvz.; Latvija, Čekija);
- 4) įstatymai draudžia sudaryti atsakomybės apribojimo sutartis, tačiau numato galimybę bendrovėms drausti valdybos narių atsakomybę civilinės atsakomybės draudimu (pvz.; Didžioji Britanija).¹⁴⁷

Taigi, galima daryti išvadą, kad be bendrųjų atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindų, bendrovės valdymo organų nariais gali būti atleisti nuo atsakomybės remiantis verslo sprendimų taisykle, kurios taikymas Lietuvoje yra paliktas teismų kompetencijai. Taip pat siūlytina grąžinti iki 2004 metų sausio 1 dienos ABI galiojusias nuostatas dėl bendrovės kolegialių valdymo organų narių atleidimo nuo civilinės atsakomybės, kuomet šie veikia tinkamai ir sąžiningai.

5. Bendrovės valdymo organų narių civilinės atsakomybės ribojimas

Kitas svarbus bendrovės valdymo organų narių civilinės atsakomybės klausimas yra civilinės atsakomybės ribojimo problema.

Privatinė teisė grindžiama dispozityvumo principu, kuris leidžia santykių subjektams veikti savo nuožiūra ir patiems spręsti ar įgyvendinti savo teisę ar ne. Bendrovės vadovui padarius žalos bendrovei, pastarajai atsiranda teisė reikalauti nuostolių atlyginimo. Tačiau, jei bendrovė

analizė. Mokslinis tiriamasis darbas. Parengta advokatų kontoros "LAWIN".
<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/studijos/php>.

¹⁴⁷ Europos Sąjungos valstybių narių ribotos atsakomybės bendrovių veiklą reglamentuojančių teisės normų palyginamoji analizė. Mokslinis tiriamasis darbas. Parengta advokatų kontoros "LAWIN".
<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/studijos/php>.

nereikalauja, kad vadovas atlygintų jau padarytus nuostolius, tai reiškia, kad bendrovė jį atleidžia nuo civilinės atsakomybės. Čia ir kyla klausimai: ar gali bendrovė ir jos vadovas susitarti, kad bendrovė ateityje nepasinaudos savo teise reikalauti nuostolių atlyginimo iš vadovo; ar gali bendrovė ir jos vadovas iš anksto susitarti dėl jo civilinės atsakomybės ribojimo, pavyzdžiui, tik nustatant maksimalų atsakomybės dydį?¹⁴⁸

Galimybę sutartimi apriboti civilinę atsakomybę numato LR CK 6.251 straipsnio 1 dalis, kuri skelbia, kad žala turi būti atlyginta visiškai, išskyrus atvejus, kai įstatymai ar sutartis numato ribotą civilinę atsakomybę. Taip pat ir CK 2.87 straipsnio 7 dalis numato, kad juridinio asmens valdymo organo narys, nevykdantis arba netinkamai vykdamas numatytas pareigas, privalo atlyginti juridinio asmens patirtą žalą visiškai išskyrus atvejus, kuomet įstatymai, steigimo dokumentai ar sutartis numato kitaip. Taigi, vadovaujantis minėtomis nuostatomis, būtų galima pripažinti, kad yra galima susitarti dėl bendrovės vadovo civilinės atsakomybės apribojimo ar panaikinimo už bendrovei padarytą žalą¹⁴⁹. Pabrėžtina, kad visais atvejais nuostatos dėl civilinės atsakomybės apribojimo ar panaikinimo negali prieštarauti imperatyvioms įstatymų normoms. Šalių susitarimas dėl civilinės atsakomybės už žalą, padarytą dėl skolininko tyčios ir didelio neatsargumo, netaikymo ar jos dydžio apribojimo, negalioja. Taip pat draudžiama apriboti ar panaikinti civilinę atsakomybę už sveikatos sužalojimą, gyvybės atėmimą ar neturtinę žalą.¹⁵⁰ Taigi, negali sutartimi riboti civilinės atsakomybės, kuri kyla dėl nematerialinės žalos. Ši nuostata ypatingai aktuali, kalbant apie pakenkimą bendrovės dalykinei reputacijai vadovo veiksmis.

Pagal bendrą principą, sutartį su vadovu, pagal kurią jis atleidžiamas arba ribojama jo civilinė atsakomybė, gali sudaryti visuotinis akcininkų susirinkimas.

Užsienio valstybių praktika šiuo klausimu yra gana prieštaringa. Tarkim, Jungtinių Amerikos Valstijų Delavaro valstijos bendrovių teisė numato galimybę apriboti ir panaikinti bendrovės vadovo civilinę atsakomybę, tačiau yra keletas išimčių. Negalima riboti ir panaikinti atsakomybės, jei žala padaroma: pažeidžiant lojalumo pareigą; tyčiniaus veiksmis arba veiksmis neatitinkančiais *bona fides* kriterijaus; sudarant sandorį, iš kurio bendrovės vadovas gavo naudos.¹⁵¹

Priešingai Prancūzijoje, Airijoje, Austrijoje, Vokietijoje, kur pripažįstama, kad bendrovės vadovo civilinės atsakomybės bendrovei klausimai yra susiję su viešuoju interesu, todėl susitarti dėl šios atsakomybės apribojimo ar panaikinimo yra draudžiama.¹⁵²

¹⁴⁸ Abramavičius A., Mikelėnas V. Įmonių vadovų teisinė atsakomybė. Antras leidimas.- Vilnius: Justitia, 2001.

¹⁴⁹ Pacevičius Ž. Administracijos vadovo atsakomybė už bendrovei padarytą žalą//Juristas. 2004, Nr 4. P. 10.

¹⁵⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios. 2003. Nr. 123-5574, įsigaliojęs nuo 2004 m. sausio 1d.; 6.252srt.1d

¹⁵¹ Hamilton R. W. The Law of Corporations. 3 Ed., St. Paul., Minn., 1991. P. 315-316. Tekste Pacevičius Ž. Administracijos vadovo atsakomybė už bendrovei padarytą žalą//Juristas. 2004, Nr 4. P. 10.

¹⁵² Abramavičius A., Mikelėnas V. Įmonių vadovų teisinė atsakomybė. Antras leidimas.- Vilnius: Justitia, 2001

Vis dėl to reikia pripažinti, kad bendrovės vadovo civilinės atsakomybės ribojimas daro neigiamą įtaką ne tik bendrovės, bet ir jos akcininkų, darbuotojų, kreditorių interesams bei skatina bendrovės vadovą elgtis rizikingai, galbūt netgi nesąžiningai ir neatsakingai.

6. Bendrovės valdymo organų narių civilinės atsakomybės draudimas

Asmenys, einantys vadovaujančias pareigas bendrovėje, susiduria su rizika, kad dėl netinkamo šių pareigų vykdymo gali kilti civilinė atsakomybė, t.y. pareiga atlyginti žalą, atsiradusią bendrovei arba tretiesiems asmenims. Draudimo rinka siūlo būdą, kaip sumažinti šios rizikos neigiamus turtingus padarinius ir pagerinti bendrą kreditorių teisių apsaugos lygį.

Lietuvos draudimo bendrovės dar negali pasigirti, kad bendrovių vadovai dažnai draudžiasi. Tuo tarpu Jungtinėse Amerikos Valstijose tokį draudimą turi daugelis¹⁵³.

Pirmieji bandymai sudaryti tokio pobūdžio draudimo sutartis pastebėti dar 19 amžiuje, tačiau šios draudimo rūšies plėtra buvo gana vangė. Pirmas reikšmingas postūmis buvo 1929 metų vertybinių popierių rinko krizė¹⁵⁴, po kurios Lloyd's korporacija pasaulio rinkai pasiūlė bendrovių vadovų civilinės atsakomybės draudimą. Septintajame dešimtmetyje pagausėjo teisės aktų, numatančių asmeninę bendrovės vadovo atsakomybę, todėl ir ieškinių dėl bendrovės vadovų civilinės atsakomybės skaičius išaugo. Reikia pažymėti, kad nei Europoje nei Jungtinėse Amerikos Valstijose nėra įtvirtinta privalomojo bendrovės vadovų civilinės atsakomybės draudimo, nors dėl to buvo diskutuota nemažai. Nepaisant savo pažangos, draudimo rinka nėra pajėgi prisiimti visų galimų rizikų, o kai kurių autorių nuomone, privalomasis draudimas galėtų netgi paboginti padėtį, kadangi vadovų iniciatyva rizikuoti sustiprėtų dėl draudikų nepajėgumo efektyviai vykdyti priežiūros funkcijos.¹⁵⁵ Privalomasis draudimas turėtų neigiamos įtakos ir konkurencingumui, kadangi smulkiosioms įmonėms būtų apsunkintas įėjimas į rinką.

Pasaulyje yra įprasta praktika, kad draudimo sutartį sudaro ne pats vadovas, o bendrovė. Todėl paprastai vadovai pradeda eiti savo pareigas tik įsitikinę, kad bendrovė yra pasirūpinusi civilinės atsakomybės draudimu.

Šis draudimas gali būti skirstomas į dvi dalis:

¹⁵³ Kontautas T. Įmonių vadovų civilinės atsakomybės draudimas//Verslo žinios (Mano verslas), Nr. 240, 2006 10 20. P. 15

¹⁵⁴ Gische M. D., Fishman V. Directors and Officers insurance. P. 2. (<http://www.cnapro.com/pdf/D&O-InsOvrvu.pdf>, prisijungimo laikas: 2006 10 09)

¹⁵⁵ Easterbrook F. H., Fischel D. R. Limited liability and the corporation//University of Chicago Law Review, 1985, Nr. 52. P.94. Tekste Tikniūtė A. Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S).- Vilnius, 2005. P. 60.

- pagal pirmąją dalį¹⁵⁶ (A) suteikiama draudiminė apsauga dėl vadovų netinkamų veiksmų pasekmių, kai pati įmonė negali atlyginti nuostolių už vadovus (kai teisė neleidžia bendrovei atlyginti nuostolius už vadovus; kai teisė leidžia, bet bendrovė pasirenka to nedaryti; kai bendrovė yra finansiškai nepajėgi atlyginti šių nuostolių¹⁵⁷);
- pagal antrąją dalį (B), draudimo išmokomis draudikas kompensuoja pačios bendrovės išlaidas, patirtas atlyginant tretiesiems asmenims vadovų veiksmais padarytą žalą.¹⁵⁸

Draudiminis įvykis (angl.- *wrongful act*) sutartyse gali būti apibrėžiamas labai plačiai, pavyzdžiui, kaip bet kokios vadovo pareigos neatsargus pažeidimas, nerūpestingumas, klaida.¹⁵⁹ Bet svarbiausia, kad apibrėžimas apimtų tik tuos pažeidimus, kurie buvo padaryti išimtinai veikiant tik kaip bendrovės valdymo organo nariui¹⁶⁰.

Reikalavimas draudimo sutartyse paprastai yra apibrėžiamas kaip reikalavimas atlyginti žalą, atsiradusią dėl vadovo netinkamo pareigų vykdymo, pareikštas draudimo apsaugos metu.¹⁶¹

Draudimo išmoka paprastai apima ne tik nuostolius, atsiradusius dėl vadovo netinkamo pareigų vykdymo, bet ir gynybos išlaidas, atsiradusias bendrovės vadovui ginantis nuo pareikšto reikalavimo.

Paprastai draudimo apsauga neapima nuostolių dėl nesąžiningų veiksmų, sukčiavimo, tyčinio teisės aktų pažeidimo (angl.- *dishonestly exclusion*¹⁶²), baudų, mokesčių nemokėjimo, baudinių netesybų, sveikatos ar turto sužalojimo, neturtinės žalos.

Jungtinių Amerikos Valstijų ir Didžiosios Britanijos draudimo rinkose dažna išimtis yra kuomet neteikiama draudiminė apsauga, jei reikalavimą atlyginti žalą reiškia vienas apdraustasis kitam (vadinama apdraustasis v. apdraustasis išimtis, angl.- *insured v. insured exclusion*, „IVI“), pavyzdžiui, bendrovės ieškiniai vadovui. Ši išimtis numatyta siekiant uždrausti pasipelnyti draudimo sąskaita, nes bendrovės valdymo organų civilinės atsakomybės tikslas, pirmiausia apsaugoti vadovus nuo civilinės atsakomybės prieš trečiuosius asmenis. Tokiu atveju, vadovas gali būti neapsaugotas:

- kai bendrovė atlyginusi žalą trečiajam asmeniui, reiškia atgręžtinį reikalavimą vadovui;
- kai vadovas pažeidžia savo pareigas bendrovei, o pastaroji nori iš jo prisiteisti žalą.

¹⁵⁶ Paprastai bendrovės vadovų civilinės atsakomybės draudimo apsauga yra skirstoma į A ir B dalis (jos išskiriamos draudimo liudijime). Pagal A dalį apdraudžiamas vadovas, o pagal B- pati įmonė.

¹⁵⁷ Gische M. D., Fishman V. Directors and Officers insurance. P. 5 (<http://www.cnapro.com/pdf/D&O-InsOvrvu.pdf>, prisijungimo laikas: 2006 10 09)

¹⁵⁸ Kontautas T. Įmonių vadovų civilinės atsakomybės draudimas//Verslo žinios (Mano verslas), 2006 10 20. P. 15.

¹⁵⁹ Mathias J. H., Burns W. T., Neumeier M. M., Burgdoerfer J. J. Directors and officers liability. Prevention, insurance and indemnification.- New York: Law Journal Press. 2000.(www.lawcatalog.com, prisijungimo laikas: 2006 10 09).

¹⁶⁰ Ten pat.

¹⁶¹ Kontautas T. Įmonių vadovų civilinės atsakomybės draudimas//Verslo žinios (Mano verslas), Nr. 240, 2006 10 20. P. 15.

¹⁶² Gische M. D., Fishman V. Directors and Officers insurance. P. 10. (<http://www.cnapro.com/pdf/D&O-InsOvrvu.pdf>, prisijungimo laikas: 2006 10 09).

Lietuvos teisėje vyrauja bendrovės valdymo organų narių netiesioginės atsakomybės doktrina, t.y. kuomet dėl bendrovės vadovo veiksmų žalą patyria tretieji asmenys, šią žalą atlygina bendrovė ir įgyja atgręžtinio reikalavimo teisę į vadovą. Tokios aplinkybės labai susiaurina vadovų civilinės atsakomybės draudimo apsaugos apimtis. Todėl peršasi prielaida, kad jei Lietuvoje būtų taikoma „apdraustasis v. apdraustasis“ išimtis bendrovių vadovų civilinės atsakomybės draudimas apskritai netektų prasmės. Vadinasi, draudimo bendrovės siūlydamos savo paslaugas turėtų atsižvelgti į tokius Lietuvos teisinės sistemos ypatumus. Galbūt todėl dalis Lietuvos draudimo įmonių siūlo bendrovės vadovo civilinę atsakomybę drausti vadovaujantis „Bendrosiomis profesinės atsakomybės taisyklėmis”.¹⁶³

Taigi, bendrovės vadovo civilinės atsakomybės draudimas leidžia sušvelninti neigiamas turitines pasekmes, kuomet vadovui kyla civilinė atsakomybė dėl bendrovei ar tretiesiems asmenims padarytos žalos. Lietuvoje šis institutas nėra išplėtotas, tačiau tikėtina, kad ateityje šios draudimo apsaugos poreikis augs.

¹⁶³ Juridinio asmens valdymo organo narių civilinės atsakomybės draudimas.
[http://www.if.lt/web/lt/commercial.nsf/noframes/033AFF2B944FF704C1256D74004113AD/\\$FILE/IF_BPCA_005.pdf](http://www.if.lt/web/lt/commercial.nsf/noframes/033AFF2B944FF704C1256D74004113AD/$FILE/IF_BPCA_005.pdf)
(prisijungimo laikas: 2006 12 14).

PABAIGA

Darbo pradžioje išsikelta *hipotezė*, kad bendrovės vadovo padarytos žalos klausimas turi būti sprendžiamas vadovaujantis civilinės teisės nuostatomis, pasitvirtino, kadangi:

- nors su bendrovės vadovu yra sudaroma darbo sutartis, tačiau savo esme šie santykiai yra ne darbo teisiniai santykiai, o civiliniai teisiniai santykiai, kuriems taikytinos pavedimo sutartį reglamentuojančios teisės normos;
- bendrovių valdymo organų narių prievolė atlyginti žalą atsiradusią dėl jų kaltės, kyla esant visoms civilinės atsakomybės sąlygoms (žalai, priežastiniam ryšiui, kaltei, neteisėtiems veiksams);
- bendrovės valdymo organų narys nuo civilinės atsakomybės gali būti atleistas vadovaujantis bendraisiais atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindais;
- galima pripažinti, kad yra galima susitarti dėl bendrovės valdymo organo nario civilinės atsakomybės apribojimo ar panaikinimo už bendrovei padarytą žalą.

IŠVADOS

- 1) Priklausomai nuo to, kokią bendrovės valdymo ir priežiūros organų struktūrą numato valstybių teisės aktai, galima išskirti vienpakopę, dvipakopę ir mišrią bendrovės valdymo sistemas. Nors dalis teisės teoretikų Lietuvą priskiria prie valstybių, kurių teisė įtvirtina mišrią bendrovių valdymo sistemą, tačiau remiantis LR ABI ji faktiškai neatitinka nei vienpakopės, nei dvipakopės sistemos, kadangi kaip savarankiškas valdymo organas yra išskiriamas bendrovės vadovas, taip eliminuojant iš valdybos, kaip valdymo organo, kompetencijos teisę atstovauti bendrovei ir daugeliu atveju paverčia valdybą bendrovės priežiūros ir kontrolės, o ne valdymo organu.
- 2) Lietuvoje bendrovės valdymo organais yra laikomi *bendrovės vadovas* ir *valdyba, stebėtojų taryba*. Pripažįstama, kad santykiai susiklostantys tarp valdymo organų ir pačios bendrovės bei jos akcininkų yra fiduciariniai. Būtent fiduciariniai santykiai yra tas specifinis ryšys, kuris paprastai sieja su bendrove tik valdymo organus. Nors Lietuvos teisės aktuose apskritai nevartojama fiduciarinių pareigų sąvoka, bet panagrinėjus jų nuostatas reglamentuojančias bendrovės vadovo pareigas, galima būtų teigti, kad tam tikras įpareigojantis elgesys traktuotinas kaip fiduciarinių pareigų kategorija. Remiantis LR CK 2.87 straipsniu bei teismų praktika, galima išskirti šias

bendrovės valdymo organų narių fiduciarines pareigas: veikti sąžiningai ir protingai; būti lojaliam bendrovei.

- 3) Nors ABĮ ir reglamentuoja, kad bendrovė su vadovu sudaro darbo sutartį, tačiau savo esme šie santykiai yra ne darbo teisiniai santykiai, o civiliniai teisiniai santykiai, kuriems taikytinos pavidimo sutartį reglamentuojančios teisės normos. Toks neatitikimas tarp teismų suformuotos praktikos ir ABĮ nuostatų yra naikintinas, siūlant pakeisti ABĮ 37 straipsnio 4 dalį ir numatyti joje galimybę sudaryti ne tik darbo sutartį, bet ir civilinę. Toks reglamentavimas labiau atspindėtų bendrovės vadovo dualų statusą ir leistų pačioms šalims pasirinkti sudaromos sutarties rūšį.
- 4) Protingumo pareiga pasižymi tuo, kad ji vertinama ne tik objektyviuoju kriterijumi, bet ir subjektyviuoju, kuris reiškia, kad sprendžiant bendrovės valdymo organo nario atsakomybės klausimą, reikia analizuoti, ar asmuo galėjo, ką nors žinoti, daryti ar nedaryti, atsižvelgiant į daugelį subjektyvių aplinkybių, kurios priklauso nuo konkretaus asmens. Protingumo kriterijus yra siejamas su rūpestingumo pareiga. Ši pareiga yra glaudžiai susijusi su daugybės teisės aktų, bendrovės vidaus dokumentų nustatytų reikalavimų laikymusi, už kuriuos yra atsakingas bendrovės vadovas.
- 5) Nors ir nesutariama dėl sąžiningumo pareigos egzistavimo atskirai nuo protingumo ir lojalumo pareigų, užsienio teismai šią pareigą traktuoja kaip savarankišką. Ši pareiga vertinama vadovaujantis subjektyviuoju ir objektyviuoju kriterijais, atkreipiant dėmesį į tam tikras faktines aplinkybes, tokias kaip nesąžiningos veiklos trukmę, veiklos žinoma rizikos laipsnį ir t.t. Konstatuotina, kad ši pareiga buvo pažeista, kuomet vadovas neveikia geriausiai bendrovės interesais, nesilaiko galiojančių teisės aktų bei nevykdo, ar netinkamai vykdo savo pareigas.
- 6) Lojalumo pareiga draudžia bendrovės vadovui pasinaudoti savo vadovaujama bendrove asmeniniams siekiams įgyvendinti bei įpareigoja jį pranešti apie galimą interesų konflikto. Vadovaujantis įstatymo nuostatomis ir teismų praktika būtų galima išskirti šiuos lojalumo pareigos aspektus: bendrovės valdymo organo narys negali painioti bendrovės turto su savo turtu arba naudoti jį asmeninei naudai ar naudai trečiajam asmeniui gauti be bendrovės dalyvių sutikimo; bendrovės valdymo organo narys privalo laikytis konfidencialumo pareigos, nenaudoti informacijos, kurią jis gauna būdamas juridinio asmens organo nariu, asmeninei naudai ar naudai trečiajam asmeniui gauti be

juridinio asmens dalyvio sutikimo; interesų konflikto grėsmė, kai juridinio asmens valdymo organo narys sudarinėja sandorį su juridiniu asmeniu, kuriam vadovauja; bendrovės vadovas interesų konflikto situacijoje gali atsidurti ir tuomet, kai pats vadovas ar jos artimi giminaičiai steigia bendrovę, užsiimančia panašia ūkine veikla; įstatymai bendrovės vadovui numato pareigą atskleisti informaciją apie galimą interesų konfliktą.

- 7) Be bendrųjų atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindų, bendrovės valdymo organų nariais gali būti atleisti nuo atsakomybės remiantis verslo sprendimų taisykle, kurios taikymas Lietuvoje yra paliktas teismų kompetencijai. Siūlytina grąžinti iki 2004 metų sausio 1 dienos ABI galiojusias nuostatas dėl bendrovės kolegialių valdymo organų narių atleidimo nuo civilinės atsakomybės, kuomet šie veikia tinkamai ir sąžiningai.
- 8) Pripažintina, kad yra galima susitarti dėl bendrovės vadovo civilinės atsakomybės apribojimo ar panaikinimo už bendrovei padarytą žalą, tačiau toks susitarimas negali prieštarauti imperatyvioms įstatymų normoms, bei apimti tų atveju, kuomet žala padaryta dėl bendrovės vadovo tyčios ar didelio neatsargumo. Bet vis dėl to bendrovės vadovo civilinės atsakomybės ribojimas daro neigiamą įtaką ne tik bendrovės, bet ir jos akcininkų, darbuotojų, kreditorių interesams bei skatina bendrovės vadovą elgtis rizikingai.
- 9) Bendrovės vadovo civilinės atsakomybės draudimas leidžia sušvelninti neigiamas turtines pasekmes, kuomet vadovui kyla civilinė atsakomybė dėl bendrovei ar tretiesiems asmenims padarytos žalos. Lietuvoje šis institutas nėra išplėtotas, tačiau tikėtina, kad ateityje šios draudimo apsaugos poreikis augs.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. NORMINĖ LITERATŪRA:

- 1.1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.
- 1.2. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas// Valstybės žinios. 2002. Nr. 64-2569.
- 1.3. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas// Valstybės žinios. 2003. Nr. 123- 5574.
- 1.4. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių pakeitimo ir papildymo įstatymas//Valstybės žinios, 1998, Nr. 36-961.
- 1.5. Lietuvos Respublikos bankų įstatymas//Valstybės žinios, 2004, Nr. 54-1832.
- 1.6. Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas//Valstybės žinios, 2003, Nr. IX-1805.
- 1.7. Konstitucinio Teismo 1997 m. balandžio 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių pažeidimų kodekso 26 straipsnio pirmos dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, www.lrkt.lt/dokumentai/1997/n7I0408a.htm, (Valstybės žiniose skelbta 1997 04 11, Nr. 11- 770).
- 1.8. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymas// Valstybės žinios, 1996. Nr I-1169.

2. TEISMŲ PRAKTIKA:

- 2.1. Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS teisėjų kolegijos 2003 m. rugsėjo 15 d. nutartis c. b. *AB „Simega“ v. UAB „Radix Arboris“*, Nr. 3K-3-807/2003, kat.39.9.
- 2.2. Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS teisėjų kolegijos 2003 m. gruodžio 8 d. nutartis c. b. *VĮ Valstybės turto fondas v. UAB „Bandužiai“*, Nr. 3K-3-1177/2003, kat.39.2.3.
- 2.3. Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS išplėstinės teisėjų kolegijos 2001 m. spalio 16 d. nutartis c.b. *V. P. v. Radviliškio rajono savivaldybė ir kt.*, Nr. 3K-7-760/2001, kat. 2.11, 13, 50.
- 2.4. Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS teisėjų kolegijos 2001 m. lapkričio 28 d. nutartis c.b. *AB „Laivité“ v. G. R.*, Nr. 3K-3-1203/2001, kat. 7.3.1; 21.2.2.1; 21.6;39. 6.3.2.13; 94.2.
- 2.5. Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2005 m. balandžio 4 d. nutartis c.b. *UAB „Coris Vilnius“ v. M. M.*, Nr. 3K-3-230/2005, kat. 21.4.2.8; 44.2.4.1; 24.1.
- 2.6. Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS teisėjų kolegijos 2002 m. sausio 23 d. nutartis c.b. *Varėnos rajono valdyba v. A.T.*, Nr. 3K-3-167/2001, kat. 7.3.2.
- 2.7. Lietuvos Aukščiausio teismo CBS teisėjų kolegijos 2004 m. kovo 15 d. nutartis c.b. *A. K. v. UAB „Interarbo“*, Nr. 3K-3-192/2004, kat. 21.6.

- 2.8. Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 15 d. nutartis c.b. V. S. v. *Kooperatinė bendrovė Lietuvos kooperatyvų sąjunga*, Nr. 3K-3-123/2006, kat. 11.9.12; 19.2; 95.3.
- 2.9. Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 27 d. nutartis c.b. AB „*Dirbtinis pluoštas*” v. G. P., Nr. 3K-3-480/2004, kat. 18.2; 21.6.
- 2.10. Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS teisėjų kolegijos 2000 m. gegužės 29 d. nutartis c.b. A. D. G.-K v. S. S., Nr. 3K-3-593/2000, kat. 43.
- 2.11. Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2002 m. gruodžio 18 d. nutartis c.b. *Vokietijos bendrovė „Gretsch-Unitas GmbH” ir UAB „Gretsch-Unitas Baltic” v V. S.*, Nr. 3K-3-1590/2002, kat. 21.6, 21.2.2.1, 2.11.
- 2.12. Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2000 m. kovo 29 d. nutartis c. b. *Vilniaus miesto valdyba v. AB „Sangreta”*, nr. 3K-3-383/2000, kat.21.2.
- 2.13. Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2002 m. birželio 19 d. nutartis c.b. *L.B. v. ADB „Snoro garantas”, AB bankas „Snoras”*, Nr. 3K-3-880/2002, kat. 2.4.3.12, 2.7, 2.8, 2.11, 7.3, 7.4.
- 2.14. Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2005 m. vasario 7 d. nutartis c.b. *UAB „Khartli” v UAB „Diagnostikos poliklinika”*, Nr. 3K-3-16/2005, kat. 27.11.
- 2.15. Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2004 m. kovo 17 d. nutartis c.b. A. R. v *UAB „Besserlita”*, Nr. 3K-3-213/2004, kat. 21.6, 21.2.2.1, 2.11.
- 2.16. Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2004 m. vasario 8 d. nutartis c.b. S. D. v *AB „Plasta”*, Nr. 3K-3-109/2004, kat. 21.2.2.1; 21.6.
- 2.17. Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2000 m. spalio 9 d. nutartis c.b. J. P. v *UAB „Baltas Pūkas”*, Nr. 3K-3-945/2000, kat.45.
- 2.18. Lietuvos Aukščiausio Teismo CBS kolegijos 2002 m. balandžio 24 d. nutartis c.b. *UAB „Dažai” v K. B.*, Nr. 3K-3-581/2002, kat. 39.2.1; 82.

3. SPECIALIOJI LITERATŪRA:

- 3.1. Abramavičius A., Mikelėnas V. Įmonių vadovų teisinė atsakomybė. Antras leidimas.- Vilnius: Justitia, 1999.
- 3.2. Garner B. A. Back’s Law Dictionary, Seventh edition.- St. Paul, Minn., 1999.
- 3.3. Greičius R. Įmonių vadovų fiduciarinės pareigos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, Teisė (01S).- Vilnius, 2005.
- 3.4. Keenan D. Smith and Keenan’s Company Law. Twelfth edition. –Harlow: Pearson Longman. 2002.

- 3.5. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos.- Vilnius: Justitia, 2002.
- 3.6. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga.- Vilnius: Justitia, 2002.
- 3.7. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I).- Vilnius: Justitia, 2003.
- 3.8. Papirtis L.V., Baranauskas E., Kiršienė J., ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. – Vilnius, 2005, T. 1.
- 3.9. Tikniūtė A. Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S).- Vilnius, 2005.

4. STRAIPSNIAI:

- 4.1. Bagdanskis T. Darbdaviui atstovaujančio asmens materialinės atsakomybės problemos// Jurisprudencija, 2004, t. 56. P. 87- 95.
- 4.2. Civilka M., Pacevičius Ž. Vadovo atsakomybė už bendrovei padarytą žalą// Verslo žinios(Karjera ir vadyba), 2004 04 29, Nr. 81 P. 5.
- 4.3. Cohen Z. Directors' Negligence Liability to Creditors: A Comparative and Critical view//The Journal of Corporation Law. 2001. Winter. P. 351- 391. <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=9&hid=116&sid=82e1e5ea-456b-48e8-9818-73c10139a0de%40sessionmgr103> (prisijungimo laikas: 2006 05 19).
- 4.4. Cromme G. Corporate Governance in Germany and the Germany Corporate Governance Code//Corporate Governance, 2005, Vol. 13, No. 4. P. 362- 367.
- 4.5. Čerka P. Ar vakarų valstybių teisėje valdymo organams nustatyti rūpestingumo pareigos (duty of care) principai ir standartai taikytini Lietuvos bendrovių teisei?//International Journal of Baltic Law, 2002, Nr. 1. P. 57- 75.
- 4.6. Gontienė K. Įmonės vadovo teisiniai santykiai su įmone: priėmimas į darbą ir santykių nutraukimo ypatumai//Juristas, 2006, Nr. 9, P. 38- 44.
- 4.7. Greičius R. Įmonių valdymas Europos bendrovių teisės reformos kontekste//Teisės problemos, 2003, Nr. 4. P. 55- 68.
- 4.8. Greičius R. Įmonių vadovų fiduciarinių pareigų samprata ir taikymas praktikoje//Teisės problemos, 2004. Nr. 1 (43), P. 24- 40.
- 4.9. Greičius R. Ko negali įmonės vadovas?//Juristas, 2004, Nr. 7-8.P. 40- 45.
- 4.10. Gerdauskis M. Mažoji studija: ar organas atstovauja juridiniam asmeniui?//Teisinės minties šventė-2005. Studentų tarptautinių mokslinių konferencijų pranešimai.- Vilnius, 2005. P. 214-218.

- 4.11. Kerr J. E. Developments in Corporate Governance: The Duty of Good Faith and Its Impact on Directors Conduct//Goe. Mason Law Review, 2006, Vol 13:5. P. 1037-1080 (<http://gmu.edu/departaments/law//gmulawreview/issues/13-5/documents/ProKerr.pdf>, prisijungimo laikas: 2006 12 14).
- 4.12. Kontautas T. Įmonių vadovų civilinės atsakomybės draudimas//Verslo žinios (Mano verslas), Nr. 240, 2006 10 20. P. 15.
- 4.13. Kiršienė J., Tikniūtė A. Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija?//Jurisprudencija, 2004, t. 55(47). P. 31-37.
- 4.14. Pacevičius Ž. Administracijos vadovo atsakomybė už bendrovei padarytą žalą//Juristas, 2004. Nr. 4. P. 3- 12.
- 4.15. Salet H. A., Delaware's Good Faith//Cornell Law Review, No. 89, 2003-2004. P. 456-495. („Heinonline” duomenų bazė: <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/clqv89&id=470&size=2&collection=journals&terms=delaware%20s%20good%20faith>, prisijungimo laikas: 2006 11 28).
- 4.16. Ščukas L. Valdybos nario statusas ir atsakomybė// Juristas, 2005. Nr. 1. P. 7-10.

5. INTERNETINIAI ŠALTINIAI:

- 5.1. Bork P. Fiduciary Duties of a Director of a Delaware Corporation. 2005. P. 17. http://www.fhe.com/files/tbl_s5084FileUpload/File Name5632/67/fiduciaryDuties-bork102805.pdf. (prisijungimo laikas: 2006 12 14).
- 5.2. Corporate governance, http://en.wikipedia.org/wiki/Corporate_governance (prisijungimo laikas: 2006 10 09).
- 5.3. Corporate Governance, Directors' Duties and Shareholders Relations. What Are Fiduciary Duties? <http://www.manches.com/practices/corporate/service.php?id=250>. (prisijungimo laikas: 2006 10 10).
- 5.4. Comparative Study of Corporate Governance codes relevant to the European Union and its member states. On behalf of the European commission, Internal Market Directorate General. Weil, Gotshal & Manges LLP in consultation with European Associative of Securities Dealers and the European Corporate Governance Network, 2002, http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/corpgov/corp-gov-codes-rpt-part1_en.pdf.
- 5.5. Commission Action Plan on „Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union“, <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/03/112&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>, (prisijungimo laikas: 2006 10 09).

- 5.6. Gische M. D., Fishman V. Directors and Officers insurance. P. 2. (<http://www.cnapro.com/pdf/D&O-InsOvrvu.pdf>, prisijungimo laikas: 2006 10 09).
- 5.7. Juridinio asmens valdymo organo narių civilinės atsakomybės draudimas. [http://www.if.lt/web/lt/commercial.nsf/noframes/033AFF2B944FF704C1256D74004113AD/\\$FILE/IF_BPCA_005.pdf](http://www.if.lt/web/lt/commercial.nsf/noframes/033AFF2B944FF704C1256D74004113AD/$FILE/IF_BPCA_005.pdf). (prisijungimo laikas: 2006 12 14).
- 5.8. OECD (*Organization of Economic Co-operation and Development*) Principles of Corporate Governance,
http://www.oecd.org/document/49/0,2340,en_2649_37439_31530865_1_1_1_37439,00.html.
- 5.9. Mathias J. H., Burns W. T., Neumeier M. M., Burgdoerfer J. J. Directors and officers liability. Prevention, insurance and indemnification.- New York: Law Journal Press. 2000. (www.lawcatalog.com, prisijungimo laikas: 2006 10 09).
- 5.10. Pittenger M. A., Reilly M. K. Disney for Deal Lawyers// <http://www.potteranderson.com/news-publications-0-141.html>. (prisijungimo laikas: 2006 12 14).
- 5.11. Vilniaus vertybinių popierių biržoje listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas, http://www.lt.omxgroup.com/f/teisesaktai/Bendroviu_valdymo_kodeksas.pdf, (prisijungimo laikas: 2006 09 01).

BENDROVIŲ VALDYMO ORGANŲ CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS YPATUMAI

Pagrindinės sąvokos: Bendrovės valdymas, Bendrovės valdymo organai, Fiduciarinės pareigos, Rūpestingumo pareiga, Sąžiningumo pareiga, Lojalumo pareiga, Verslo sprendimo taisyklė, Bendrovės valdymo organų civilinės atsakomybės ribojimas, Bendrovės valdymo organų civilinės atsakomybės draudimas.

SANTRAUKA

Darbe analizuojami įvairūs bendrovės valdymo organų civilinės atsakomybės instituto klausimai, kurie aktualūs ne tik teoriniame, bet ir praktiniame teisės taikymo lygmenyse.

Bandant atskleisti „bendrovės valdymo“ (angl.- corporate governance) sampratą, akcentuojama, šį terminą yra problemiška vienareikšmiškai apibrėžti, kadangi skirtingose valstybėse bendrovių valdymas, priklausomai nuo susiformavusios teisinės bazės ir tradicijos, turi savų ypatumų.

Analizuojant bendrovės valdymo organų sampratą, prieinama prie išvados, kad Lietuvoje bendrovės valdymo organais yra laikomi bendrovės vadovas ir valdyba, stebėtojų taryba. Pripažįstama, kad santykiai susiklostantys tarp valdymo organų ir pačios bendrovės bei jos akcininkų yra fiduciariniai.

Sprendžiant bendrovės valdymo organų teisinio statuso klausimą, pastebėtina, kad nors bendrovė su vadovu sudaro darbo sutartį, tačiau savo esme šie santykiai yra ne darbo teisiniai santykiai, o civiliniai teisiniai santykiai, kuriems taikytinos pavedimo sutartį reglamentuojančios teisės normos, todėl vadovas žalą privalo atlyginti visiškai.

Nagrinėjant bendrovės valdymo organų civilinės atsakomybės pagrindus, daugiausia dėmesio skiriama protingumo, sąžiningumo, lojalumo pareigų pažeidimo analizei.

Aptariant bendrovės valdymo organų narių atleidimo nuo jų civilinės atsakomybės klausimą, daroma išvada, kad vadovams be bendrujų atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindų gali būti taikoma verslo sprendimo taisyklė, taip pat siūloma grąžinti anksčiau galiojusią nuostatą dėl bendrovės kolegialių valdymo organų narių atleidimo nuo civilinės atsakomybės, kuomet šie veikia tinkamai ir sąžiningai.

Analizuojant civilinės atsakomybės ribojimo klausimą, pripažįstama, kad yra galima susitarti dėl bendrovės vadovo civilinės atsakomybės apribojimo ar panaikinimo už bendrovei padarytą žalą. Tačiau pabrėžiama, kad bendrovės vadovo civilinės atsakomybės ribojimas daro neigiamą įtaką ne tik bendrovės, bet ir jos akcininkų, darbuotojų, kreditorių interesams.

Aptariant bendrovės valdymo organų narių civilinės atsakomybės draudimo klausimą, pateikiami šios draudimo rūšies ypatumai.

CIVIL LIABILITY OF THE CORPORATES GOVERNANCE BODIES

Keywords: *Corporate governance, Corporate governance body, Fiduciary duty, Duty of care, The good faith, Duty of loyalty. Business judgment rule, The limitation of directors liability, Directors liability insurance.*

SUMMARY

This paper deals with principal issues of the civil liability of the corporates governance bodies.

The question of „corporate governance” are not enough analyzed in the law doctrine of Lithuania. The term „corporate governance” related with the corporate governance systems, governance bodies, shareholders and other stakeholders. This definition depend on every country legal framework, rules, procedures and traditions.

The status problems of corporate governance bodies are shortly discussed in this study. There are made conclusion, that they are liable under Civil law rules. This means that director is subject of full liability principle, which require that he/she would have to cover all damages, which are result of his/her illegal action.

The member of corporate governance body becomes civilly liable when four conditions are present: damage, illegal action, causality and fault. The general obligations of the corporate governance bodies provided in the Lithuanian Civil Code, Corporation Act, the local acts of corporation and they rise from specifical (fiduciary) theirs position. Fiduciary duty means an obligation to act in the best interest of another party. The corporate governance bodies duties falled into three broad categories: the duty of care, duty of loyalty and duty to act in good faith.

This work discuss about the limitation of the directors civil liability, the directors liability insurance.